תלמוד ירושלמי · מפרשים · חידושי רידב״ז על תלמוד ירושלמי · סדר נזיקין

חידושי רידב"ז על תלמוד ירושלמי סנהדרין

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי רידב"ז על תלמוד ירושלמי סנהדרין

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-רידבז-על-תלמוד-ירושלמי-סנהדרין/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 6
הלכה ג 7
פרק ב 7
הלכה ב 7
פרק ג 7
הלכה א 7
הלכה ג 8
הלכה ה 8
הלכה ח 10
הלכה ט 10
הלכה י 12
הלכה יא 12
פרק ד 13
הלכה א 13
הלכה ב 13
הלכה ג 15
הלכה ד 15
הלכה ה 15
הלכה ו 16
הלכה ז 17
פרק ה 17
הלכה א 17
הלכה ב 18
הלכה ג 19
פרק ז 19
הלכה א 19
הלכה ה 20
הלכה ו 23
הלכה ז 26
הלכה ח 26
הלכה ט 26
הלכה י 28
הלכה יא 30
פרק ח 31
הלכה ד 31
הלכה ו 31
פרק ט 32
הלכה א 32
פרק י 37
הלכה ז 37

פרק א

הלכה א

מנן תיתי לי' והיו אלה לכם כו' הייתי אומר אחד דיני ממונו' ואחד דיני נפשות בדרישה וחקירה ומנין לד"מ שהן בשלשה פי' הא מצינו דדמי דיני ממונות לדיני נפשות מקרא דוהיו אלה לכם דהא בשביל זה הייתי אומר דדיני ממונות בעי נמי דרוח"ק אך מדרבנן היא מפני נעילת דלת אמרו חכמים דד"מ לא בעי דו"ח [כדאיתא בבבלי דף ב' ע"ב עיי"ש] וא"כ לפ"ז מנ"ל דד"מ לא שוה לד"נ דצריך כ"ג כמו ד"נ ומנין לדיני ממונות שהן בשלשה ויליף לה מג' פעמים אלקים הכתובים בפרשה ופלוגתא דר"י ור"י אם דורשין תחלות:

רבי אומר בשנים הכתוב מדבר כו' אשר ירשיעון אלקים אין ב"ד שקול מוסיפין עליהם עוד אחד הרי שלשה וע"כ הכונה בברייתא הזאת דמסיים הרי שלשה דע"כ דבעינן שלשה בגמר הדין דיגמור הדין ע"פ שלשה כדאיתא בבבלי ד"ג ע"ב עיי"ש דל"ל דלא בעינן כל עיקר אלא שלשה ז"א דממנ"פ אי לא דרשינן תחלות א"כ הוי שלשה מפורש בקרא אפילו בלא הסברא דאין ב"ד שקול ואי דדורשין תחלות א"כ ע"י הסברא דאין ב"ד שקול בעינן חמשה והו"ל לרבי לסיים ואין ב"ד שקול מוסיפין עליהם עוד אחד הרי חמשה ואלא ע"כ דלעולם בעי חמשה והא דמסיים הרי כאן שלשה ה"פ דבעינן שיגמור הדין ע"פ שלשה כדאיתא בבבלי והא דבעינן חמשה היא משום דבעינן ג"ד ע"י שלשה וזהו עיקר הקפדת הכתוב דבעינן ג"ד ע"י ג' וממילא צריך ה' ולא משום דצריך חמשה ע"כ יוגמר ע"י ג' ז"א אלא דהעיקר דבעינן ג"ד בג' ע"כ צריך ממילא ה'. ורבי נמי דריש מסורת וע"כ המסורת מלמד דג הכתובים בפרשה קאי על ג"ד וילפינן זאת מהאם למקרא ואהני מקרא ואהני מסורת לאשמעינן דהכתובין בפרשה קאי על ג"ד. ע"ז מקשה ר"א א"כ בעינן לפ"ז בסנהדרי קטנה ארבעים וחמשה כדי שיוגמר הדין בכ"ג כדמקשה ר"א בבבלי דף ג' ע"ב עיי"ש. וה"נ פריך הכא ר"א בעי ולרבי דיני ממונות בחמשה ושיגמור בכ"ג וכדברינו דע"כ בעינן חמשה וג' דמסורת דכתיב בקרא קאי על הגמר דין א"כ בעינן שיגמור בכ"ג בסנהדרי קטנה דהא לפי הכתוב דמסורת קאי על ג"ד. אשכח תני ברייתא אחריתי דתנא ר' חזקי' דמסיק בהאי ברייתא מפורש דמסיק דבעינן חמשה ולא כהברייתא הזאת דבעינן לרבי חמשה ומסיק הרי כאן שלשה לגמר דין לפי הכתוב ז"א דלא מסיק אלא הרי כאן חמשה וגזה"כ כאן דבעינן חמשה והקרא לא מיירי בג"ד ומביא הברייתא לא בשביל דיליף מדרש אחר הנפ"מ. ז"א דאין נפ"מ בין מדרש דברייתא הזאת לבין הדרש דברייתא דתני חזקי' אלא מהמסקנא דמסיק שם הרי כאן

חמשה. ולא כהברייתא הזאת דמסיק הרי כאן שלשה. אלא דלדרשא דהברייתא הזאת נמי בעינן חמשה מה"ת על עיקר הדין:

לא הן גזילות הן חבלות פי' כקושית הבבלי אטו גזילות וחבלות לאו ד"מ נינהו וה"נ הכי מקשה וכי ד"מ לא הן גזילות וחבלות ולמה פלגינהו בתרתי [ובבבלי משני דלפיכך פלגינהו בתרתי משום דחלוקין בדיניהן דד"מ לא בעינן מומחין ובגזילות וחבלות בעי מומחין ופריך מאי קסבר אי קסבר עירוב פרשיות כתיב כאן וקאי הקרא על הלואה א"כ ליבעי נמי מומחין דקאי עד האלקים על הלואה. ואי קסבר אין עירוב פרשיות כתוב כאן שלשה מנ"ל ומשני דלעולם קסבר עירוב פרשיות כתיב כאן ובדין דליבעי נמי מומחין והאי דלא בעינן מומחין היא כדר"ת דהיא משום שלא תנעול דלת בפני לוין עיי"ש] ומשני כתירוצא דבבלי דתרתי קתני דד"מ בעי שלשה וגזילות וחבלות בעי גם מומחין והא דד"מ לא בעי מומחין היא דג' פעמים אלקים קאי על גזילות וחבלות ולא על ד"מ דאין עירוב פרשיות כתוב כאן ולא בעינן מומחין גבי ד"מ והא דבעינן שלשה היא משום דתני רשב"י ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם וע"כ אין דנין לפני יחיד דלפניהם כתוב ואין פחות משנים ואין ב"ד שקול ע"כ דבעינן ג' ובאמת אין עירוב פרשיות אלא כפשוטו וע"כ לא בעינן מומחין גבי ד"מ. וזהו דגרסינן אשכח תני רשב"י ואלה המשפטים וגו' לפניהם דמזה ידעינן ג' ואתא למימר לך ר"ל אתא התנא דחלקינהו לד"מ וגזילות וחבלות לתרתי. אתא מימר לך בפשוטה דקרייא ר"ל אין עירוב פרשיות אלא כפשוטו ובגזילות וחבלות בעינן מומחין ובד"מ לא בעינן מומחין וכאוקימתא דרבא בבבלי אך בבבלי קאמרינן דע"כ דס"ל עירוב פרשיות והילכך בעי ג' ומומחין לא בעינן משום דר"ח דנעילת דלת. והכא בירושלמי ס"ל דלא ס"ל עירוב פרשיות וע"כ לא בעי ד"מ מומחין וג' בעי משום תשום לפניהם. ומביא ראי' דלא בעינן מומחין ותייא כר"י ב"ח דאתון תרי בני נש למידן קומוי כו' א"ל אני איני יודע ד"ת. אלא כו' מקבלין עליכון מה דנא אמר לכון אלמא אע"פ מרוב ענותנותו לא החזיק א"ע למומחה מ"מ סבירא ליה דכשר לד"מ:

מה אנן קיימין אם בשטעה ודנן משיקול הדעת בדא מה שעשה עשוי אם בשטעה ודנן ד"ת בדא ישלם מביתו. אם נפרש בלשון בתמי' כדרך בכל הש"ס צריך לגרוס בהיפוך כמו שכ' הש"כ ז"ל סי' כ"ה. גבי שיקול הדעת פריך בדא ישלם מביתו וגבי ד"ת גרסינן בדא מה שעשה עשוי. ואולי נפרש בניחותא אם בשטעה ודנן בשיקול הדעת בדא מה שעשה עשוי. ר"ל אין לנו לומר אלא מה שעשה עשוי ואם בשטעו ודנו ד"ת בדא אין לנו למימר אלא ישלם מביתו אבל למימר תרויהו מה שעשה עשוי וישלם מביתו לא

משכח"ל אלא ע"כ באופן זה כאוקימתא דר"ב בשם ר"א כשקיבלו עליהם יחיד לדון ד"ת וטעה בשיקול הדעת ישלם מביתו משום שדן יחידי דיני ממונות:

ר"מ אמר בנערה מאורסה פליגי דר"מ אמר מפסדת כתובתה כו' וחכמים אומרים מקום שנסקלת כי' דהוא באדם אחד אבל במוציא שם רע כו"ע מודיי מקום שהעדים נסקלין כו' היא שיגרת הלשון מלקמן וכצ"ל שאין מקום שהעדים נסקלין שם הבעל לוקה ונותן מ"ס וכן מגי' בנו"י ז"ל. א"נ דצ"ל דלוקה ומשלם מאה סלע בג' והעדים נסקלין בכ"ג ומוכח הוא דכן ע"כ צ"ל דהא ר"מ גופי' ס"ל בסמוך דבמוציא ש"ר הבעל לוקה ונותן גריס בג' והעדים נסקלין. בכ"ג והאיך יאמר. הכא דלכו"ע מקום שהעדים נסקלין שם הבעל לוקה ונותן מאה סלע אפילו לר"מ אלא ע"כ מוכרח דה"ג דבמוציא ש"ר לכו"ע הבעל לוקה ונותן מ"ס בג' והעדים נסקלין בכ"ג דאפילו רבנן נמי מודו. א"ל ר"י בר"ב אין דלא תניתא פליגין אלא במוציא ש"ר פליגין כו' ורבנן אמרי מקום שהעדים נסקלין כו' אבל בנערה מאורסה כו"ע מודיי מקום שנסקלת כו' משום שהוא ממון ונפשות לאדם אחד ואתיא ר' מנא כר"ז דס"ל דמוציא ש"ר כיון דהוי ב' בני אדם הבעל לוקה ומשלם מאה סלע בג' והעדים נסקלין בכ"ג ור"י בר"ב כר"א דס"ל דאף במוציא ש"ר ס"ל לרבנן דבמקום דהעדים נסקלין כו' ודין אחד היא והא דתנינן בברייתא אל זקני וגו' השערה וגו' אתיא כר"מ:

הלכה ב

ר"כ אימני קומי ר"י ב"א ואעאל ר"י ב"א קמי' מניוה לעיבורא אמר אכן מרא דשמעתא לא מקיים לה. עיי' במס' שבת ר"פ ב"מ בדברינו שם דבאמת למה לא קיים ריב"א מרא דשמעתא כמימרא דידי' משום דשפיר רשאי להקדים ג"כ אם ירצה עיי"ש ותמצא טעם בע"ה ודו"ק:

בעלה ועיים ועצם הרי מיהודא כצ"ל וכן הגי' הפ"מ ז"ל מימר בתים מיהודא ושדות מדן ומה שבנתים מיותר:

וכשקידשו את השנה באושא כו' ארשב"ג כן היינו נוהגין ביבנה ומשני ר' בא בשם רב שנה ראשונה ושנה שנייה. ופריך והתני יום הראשון ויום השני ומשני ר"ז בשם ר"ח אותו שנה נתקלקלה כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק במס' שבועות פ"י:

אמר ר"י הקדש שפדאו יותר הגי' הנכונה כמו שהוא במס' מע"ש וכאן נשתרבב קצת כפי' הפ"מ ז"ל:

הלכה ג

איתא חמי שנים אין דנין לא כ"ש שבט פי' שנים לאו דווקא אלא כלומר רבים כגון עיר אחת אין דנין בכ"ג כדאיתא בבבלי דף ס"ז והוצאת את האיש איש אתה מוצא אל ב"ד של כ"ג ואין אתה מוצא כל העיר לב"ד של כ"ג וא"ד ק"ו מה רבים אינן נדונין בב"ד של כ"ג כ"ש שבט ומשני ר"מ בנשיא שבטים היא מתניתא:

א"ר אבוה איתפלגון ר"י ורשב"ל חד אמר בונין ואח"כ מקדישין ר"ל דהקידוש של העיר והעזרות ע"י סנהדרין וכו' הי' לאחר הבנין כשבנה עזרה העיר והעזרות הי' מקדש אח"כ בתודה ושיר וכו'. וחרנה אמר מקדישין ואח"כ בונין ומפרש הגמ' דמ"ד בונין ואח"כ מקדישין אין רואין את המחיצות כאילו הן עולות לשון זה איתא בירושלמי במס' מע"ש פ"ג להכינה דמקריבין אע"פ שאין בית דרואין את המחיצה התחתונה נתקדשה בכונן כו' לפיכך התחתונה ע"ה אוכלין שם קק"ל אבל לא מע"ש וחברים אוכלין שם קק"ל ומע"ש. עליונה ע"ה נכנסים שם ואוכלין קק"ל אבל לא מע"ש וחברים אין אוכלין לא קק"ל ולא מע"ש כן גרסינן במס' שבועות דף ט"ז ע"א עי"ש:

פרק ב

הלכה ב

וחד אמר של שומע תפלה בחול. ובמס' ברכות פ"ג גרסינן ולא פליגי כאן בשבת כאן בחול מ"ד האל הקדוש מיירי בשבת ומ"ד שומע תפלה מיירי בחול:

ותני ר"י אומר הי' כולן עומדים בשורה כו' עד סוף הסוגיא והא דתנינן כשמנחם אחרים כל העם עוברים כו' כמשנה הראשונה עיי' במס' ברכות שם וברידב"ז שם תמצא שם הכל מבורר באר היטב ומכאן ראי' שהגי' כל העם עוברים כמשנה ראשונה דנדפס שם בשם ס"א זהו הגי' אמיתית עיי"ש:

פרק ג

הלכה א

מ"ט דר"מ כדי שיתבררו שלשתן מדעת אחת פי' דלחכמים לא נתבררו מדעת אחת אלא ב' דיינים נבררו מדעת הבע"ד ודיין אחד נברר מדעת הדיינים וטוב יותר לברר מדעת אחת. מ"ט דרבנן לאו כולה מינך ר"ל לאו כל כמינך מיבחר ומיסב. תיבת ומיסב הוא כמו מותיב דמתחלפין ס' ות' באותיות זסשר"ץ ר"ל להותיב בדין. א"נ לשון מסובין על השולחן. פי' דהדיינים יכולין לטעון לבע"ד לאו כל כמינך להיות בוחר לאחד ולהותיב

עמנו בדין מה דאת בעי אלא מה דאנן בעיין. וכההיא דאמרינן בבבלי דף כ"ג ע"א דאין הדיינין יושבין בדין אלא א"כ יודעין מי יושב עמהם. ע"כ הבחירה לבחור בהשלישי היא ניתן להדיינים וכדפרש"י ז"ל שם והגהת הב"ח ז"ל שם מברר שאילו בע"ד בוררין שמא לא יהיה הגון ולא יהי' השנים יכולין למימר אין אנו יושבין עם זה לפי שמביישין אותו אבל כשבורר לו זה אחד וזה אחד אם אחד מהן אמר איני יושב עם זה אין לחוש על כך דליכא כסופא דאכתי לא אתקבע דינא עכ"ל ז"ל. וכן קאמרינן בירושלמי כאן למיסב עמנו בדין אין רשות בידך לבחור אלא אנחנו נבחר. ופריך וקשיא על דרבנן מת אחד לא נמצאו שלשתן מתבררין מדעת אחד פי' דמקשה דאם מת אחד מן הדיינין וישארו שנים אחד שנברר מצד אחד ואחד שנברר מב' הדיינים וכשיבורר הבע"ד דיין אחר במקום המת הרי הוברר זה הדיין שלא בהסכם ב' דיינים שנקבעו כבר והשנים אינן יכולין למימר אין אנו יושבין עם זה לפי שמביישין אותו ובאמת אינו הגון להם וע"כ דאינו נברר רק מדעת אחת מדעת הבעל דין ולא נברר מדעת הדיינין:

הלכה ג

אר"ז פסול צריך לפסול בב"ד קרוב א"צ לפסול בב"ד אמר רבא ב"כ בשם רב שלשה כגמר דין הפ"מ ז"ל מפרש דקאי אריש דתוספתא. ואינו מובן לי ולפענ"ד נראה דשייך לבתר ה"ד בסמוך אחר המשנה דה"ד דגרסינן שם א"ל נאמן עלי אביך קובל עלי' בפני שנים יכול הוא לחזור בו בפני ג' א"י לחזור בו ע"ז שייך אמר רבא ב"כ בשם רב שלשה כגמר דין. ועיי' שם בסמוך בסוגיא ה"ד ובמה"פ ז"ל בשם הראשונים ז"ל דבג"ד אינו יכול לחזור:

הלכה ה

אמר ר"ה מ"ת מפריחי יונים כר"א ר"ל דקאי על המתניתין דמס' ר"ה פ"ק ה"ז דקחשיב לעדות החודש מפריחי יונים כו' א"ל ד"ה היא הכא ר"ל הכא בר"ה א"ר יוסי יודעין הי' שפסולין מעדות ממון. מה בא להעיד אלא כשם שפסול מעדות ממון כך פסול מעד"נ ועדי החודש כעד"נ אינון בתמי' וע"כ דכד"מ דמיא וע"כ אתיא מתניתין דר"ה דקחשיב לכל הנך דמתניתן דידן דפסולין לעדות החודש אתיא כד"ה. ע"ז פריך והתנינן זה הכלל כל העדות שאין אשה כשרה להן אף הן אינן כשרין לה. מאן תניתה רבנן כיין דקמוקמת מתניתין דר"ה כד"ה אף כרבנן א"כ סיפא נמי כד"ה היא אף לרבנן ע"ז קשה רבנן כר"א מודין ליה בתמיה הא פליגין עלוי דהא איכא ד"נ דנשים פסולין והם כשירים לה לרבנן והאיך תימר דמתניתין דר"ה אתיא. כד"ה משום דמודין בד"מ א"כ קשה מהסיפא דקתני זה הכלל כל עדות שאין אשה כשירה להן האיך אפשר למימר דרבנן תני לה. כן פי'

הק"ע ז"ל במס' ר"ה פ"ק ה"ז עיי"ש ר"י בשם ר"ח אמר כולה כר' אליעזר דאפילו ההיא דסנהדרין כר"א דאילו לרבנן כשר היא אף בעדי ממונות ואתיא אילין פלוגתא כאילין פליגתא דתני ע"ז פסול כו'. בד"א שנמצא זומם בד"נ אבל אם נמצא זומם בעדי ממונות כו' ותייא דר' יוסי כרבנן ודר' מאיר כר' אליעזר אליבא דר' יוסי דסבירא ליה דפליגי בהפסול בעדות ממון אם פסול בעד"נ:

א"ר יהודא אימתי בזמן שאין לו אומנות אלא היא כו' הי' יושב ובטל ממלאכתו כ"ש שבוע כיון שבאת שביעית התחיל מפשיט את ידיו וליתן בפירות כו' אם יש עמו מלאכה אחרת כשר כו' אבל אם היה יושב ועוסק במלאכתו כ"ש שבוע כו' אע"פ שאין עמו מלאכה אחרת מותר מפי' דכיון דאיכא חד צד או הי' עוסק במלאכתו או יש לו מלאכה אחרת ע"ז אמר ר' בא בר זבדי ר' אבוה בשם ר"א הלכה כר"י דמתניתן אקלס כו' ומפרש הגמרא דילמא קאמר ר"י דמתניתין תיבת דמתניתן מאי כונה איכא בו ומפרש תני ר"ח לחומרא [וכן איתא בסנהדרין פ' שלישי] האיך עבידא הי' יושב ועוסק במלאכתו כו' אם יש עמו מלאכה אחרת מותר אבל אם לא הי' עוסק במלאכתו כו' אע"פ שיש עמו מלאכה אחרת אסור [וכן הגירסא בשנות אליהו ז"ל] וסבירא ליה דבעינן תרוויהו שיהא עסק במלאכתו ושיהי' לו מלאכה אחרת לא בדא פי' לא בזה הלכה כר"י אלא הלכה כר"י דמתניתין לקולא ולפום כן כצ"ל ר' בא בר זבדא בשם ר"א הלכה כר"י דמתניתין לקולא לאפוקי מהא דר"י דתני ר"ת ושאל אוף הכא כן פי' הגר"א ז"ל בשנו"א משמע דשאל אם גם במתניתן דידן הלכה כר"י או לא ע"ז אמר תמן אין המלכות אונסת פי' במתניתן דידן אין המלכות אונסת ברם הכא המלכות אונסת ברם במתניתן דידן פי' במס' סנהדרין המלכות אונסת. ולשון תמן הוא בירושלמי כמה פעמים והתם במס' סנהדרין איכא האי סוגיא ג"כ ושם קרי מתניתן דהכא תמן ודרך הירושלמי להעתיק הסוגיא בלשון הנשנה שם. א"נ הא דשאל אוף הכא כן פי' במתניתן דידן דר"י מתיר לקח כדרכו ובלבד שלא תהא אומנתו לכך אם יש לו אומנות אחרת ג"כ דיושב ועוסק במלאכתו אם מותר אפילו שלא בהזדמניות כמו בשביעית או לא ומסיק דהא דהתירו התם בשביעית משום דהמלכות אונסת דצריך לפרוע המס ברם הכא אין המלכות אונסת ועיין בתוס' ד"ה והוא במס' שביעית פ"ד:

בראשונה כשהיתה המלכות אונסת הורה ר' ינאי שיהו חורשין חרישה ראשונה פי' דדרך לחרוש ב' פעמים פעם הראשון ליטול הקוצין ובפעם השניה שיצמח הרבה כדאיתא במס' שביעית והורה ר' ינאי לחרוש פעם הראשון בלבד כדי שלא תצמח הרבה אך מה שצריך לפרוע מס המלך ועיי' בדברינו ברידב"ז פ"ד דמס' שביעית:

טייב בזה"ז מהו דאימתי גזרו במתניתן על הטיוב שנטייבה אסוייר לזורעה הנ"מ בשביעית דאורייתא אבל בזה"ז לא שמעינן דגזרו רבנן ואפילו דלא שמענו שעמד בית דין וביטל הגזירה ראשונה מכ"מ לא בעינן לבטל כיון דמדרבנן הוא בזה"ז ולא התקינו עוד הפעם שנטייבה לא תזרע ממילא תזרע ע"ז סבירא ליה לר' ירמיה דמותר לזורעה ופריך לי' ר' יוסי והא כיון דתקנו רבנן כעין דאורייתא תיקון דהא לוקה ופסול לעדות. ומשני כאינש דשמע כו' אמר ר' חזקי' אי תותבת קומי ר' ירמי' וכי איזה ב"ד עמד ובטל דהא צריך ב"ד לבטל הגזירה וכ"ז דלא עמד ב"ד וביטל לא נתבטל הגזירה ממילא וע"ז אומר חיילי' דר"י והי' כתיב בר"ת חיילי' דר"י והי' סובר המדפיס דהיא ר' ירמי' ובאמת היא ר' יוסי בר פלוגתא דר' ירמיה דס"ל דכל זמן דלא עמד ב"ד ובטל להגזירה לא נתבטל הגזירה ממילא ולא אמרינן כיון דהוי מדרבנן בזה"ז הוי גזירה לגזירה דהא בת ישראל שבאת להדליק כו' לא עמד ב"ד וביטל כמה דתימר תמן לא עמד ב"ד וביטל אפילו לקולא וכן הכא לחומרא לא עמד ב"ד וביטל ודכוותי' מאימתי אדם זוכה בפירותי' בשביעית פי' בזה"ז דהוה הפקר מדרבנן ואם עבר וזכה בהם הוי בזה"ז כמו בעבר וטייבה דלר' ירמי' שרי וכן בעבר וזכה בהם בזה"ז הוי זכייתו זכיה ובדיעבד אין מוציאין מידו ע"כ סבר ר' ירמי' משיתן לתוך כליו ר' יוסי סבר מימר אפילו נתנם בתוך כליו לא זכה בהם דהוא סבר מימר דאינון דידי' ולית אינון דידיה דאין זכי' באיסורי הנאה אפילו בזה"ז אפילו בדיעבד:

הלכה ח

ר"ה מיקל לדיינא דאמר מקבלין אתון חד סהדי אלא אינון יימרון את לא תימר כן גי' הרב אלפס ז"ל:

הלכה ט

כתיב לא יומתו אבות וגו' כו' לא יומתו אבות בעדות בנים שלא יהו העדים קרובים לבע"ד ומניין אף הדיינים שנאמר ובנים לא יומתו על אבות כן גי' הרב אלפס ז"ל. מנין שלא יהא העדים קרובין של נידונין המודפס בספרים אינו מוגה ולפי הרב אלפס ז"ל לא גרסינן כלל ומנין שלא יהא העדים קרובין לדיינים הגע עצמך שאם הוזמו לא מפיהם הם נהרגין. ומניין שלא יהא העדים קרובים זל"ז הגע עצמך שאם הוזם א' מהם כלום נהרג עד שיוזם חבירו אם אומ' את כן לא מפיה' הם נהרגין ומנין שלא יהא הדיינים קרובים זל"ז כן גי' הרב אלפס ז"ל:

אין לי אלא אבות ובנים שאר קרובין מנין אמר רבי זעירא ובנים לרבות שאר קרובין עד כדין כרבי עקיבא פי' כר"ע דדריש ווין כדאיתא במס' יבמות דף ס"ח ע"ב ודף ס"ט ע"א

ובמס' סנהדרין דף נ"א ע"ב ע"כ מרבינן מואו דובנים שאר קרובין אבל כר' ישמעאל מנין תני ר' ישמעאל ושפטו העדה והצילו שלא יהא העדה כדמסיק אמר ר' יוסי אם אתה אומר כן נמצאת ב"ד גואלי הדם כו' והכא לא כתיב בנים אלא גואלי הדם:

בכשרים ולא בפסולין קאי על דינין של הלכות עדות בר"פ שבועות העדות ומסיק כאן כמה הלכות עדות דהא דשבועות העדות נוהגין בכשרים דווקא ולא בפסולין משים שנאמר אם לא יגיד ונשא עונו את שמגיד שלא בפני ב"ד א"ל יגיד ונשא עונו את שמגיד ומשלם ממון יצא חוץ לב"ד שאפילו מגיד אין חבירו משלם ממון. פי' ע"פ מה דגרסינן בבבלי במס' שבועות דף ל"ב ע"א כפירה בב"ד מנלן אמר אביי א"ק אם לא יגיד ונשא עינו לא אמרתי לך אלא במקום שאילו מגיד זה מתחייב זה ממון ופירש רש"י ז"ל דכיון דקפיד קרא אהגדה מסתמא אהגדה חשובה קפיד דהיינו בב"ד עכ"ל ז"ל. וקשה לי להבין הלא הגמ' פריך דילמא האי לא יגיד דכתיב בקרא היא אפילו חוץ לב"ד ומנין לן דהקרא מיירי בב"ד א"כ לפ"ז הי' לי לאביי לתרוצי דמסתברא דמיירי בב"ד דהיא הגדה חשובה ואמאי מביא הקרא אמר אביי אמר קרא א"ל יגיד ונשא עונו לא אמרתי לך אלא במקום שאילו מגיד זה כו' ומצאתי ת"ל ברייטב"א ז"ל שמפרש כך וז"ל ז"ל ויותר נראה לי דא"ק אם לא יגיד ונשא עונו מכלל דהגדה בב"ד היא שיש בה חיוב ממון ואינו יכול להחזיר ולהגיד דאי לא נשיאת עון למה עכ"ל ז"ל ועוד מאריך הריטב"א ז"ל לקמן בגמ' דע"כ אביי יליף לה מן הקרא ולא מן הסברא עיי"ש ולכאורה בלא קרא דנשיאת עון ידעינן ע"כ דבב"ד היא דאי חוץ לב"ד אמאי חייב קרבן הא יכול לחזור ולהגיד. ז"א דחייבו רחמנא קרבן משום שנשבע לשקר. אע"ג דלא עשה עון גזילה דלא תחייב שום אדם על ידו מ"מ חטא על השבועה כדכתיב ונפש כי תחטא וגו' א"ל יגיד אבל מדמסיים הכתוב ונשא עונו מכלל דנתחייב זה ע"י העד שלא הגיד דאם בחוץ לב"ד דיכול לחזור ולהגיד הרי דלא נתחייב זה א"כ נשיאת עון למה וכן איתא בת"כ לא אמרתי אלא במקום שאין מגיד נתחייב זה בממונו ואיזה זה ב"ד והיא כוונה אחת לדברי אביי ואביי נמי ה"ק לא אמרתי אלא במקום שאם היה מגיד היה מתחייב זה ממון והשתא שלא הגיד נתחייב זה וכ"כ התוס' ז"ל במס' ב"ק דף נ"ו ע"א ד"ה פשיטא וכן מפרש המהרש"ל ז"ל שם ובזה יאיר עינינו מה דבסמוך:

אשכח תני ר' ישמעאל ב' עדים כן הגי' במס' שבועות:

תני ר' ישמעאל ונשא עונו קרבן. ר"ל דר' ישמעאל מפרש האי נשיאת עון הוא קרבן אם לא יגיד נושא עון קרבן על שבועתו ע"ז פריך הגמרא א"כ מנ"ל דבעינן בית דין והוא כדברינו דע"כ כל הלימוד הוא מקרא דונשא עונו. אם יכול לחזור נשיאת עון למה

כדברינו, אבל לר' ישמעאל דמפרש דנושא עון הוא עון קרבן על שבועתו מנ"ל דבעינן ב"ד ע"ז מסיק דיליף הגדה הגדה דבעינן ב"ד. וכיון דבעינן ב"ד מובן ע"כ דהקפדת הכתוב הוא במקום דמתחייב ממון על ידו ומובן מאלי' דבעינן כשירים ולא פסולין דבכשרים מהני עדותן ומהאי ירושלמי מוכח ומובן כפי' הריטב"א ז"ל והתוס' ז"ל:
דחק ר"ה ועאל ואשכח לר' ירמיה כצ"ל ר' מצא לר' ירמיה מצטער וכו':

הלכה י

מתניתא פליגא על רשב"ל מנין כשיצא לא יאמר כו' מה עביד לה רשב"ל כצ"ל הא לדעתי' דרשב"ל צריך לכתוב כך מפורש מי הוא המזכאי ומי הוא המחייב. ומשני דה"פ במתניתן לא יאמר כמאן דהיא מימר כמה בעית מזכה לפלוני בדינא ולא שבקין לי' ר"ל דלא יאמר עמלתי מאוד לזכות לפלוני אך חבירי לא שבקין לי ואי דבלא"ה הרי כתיב בפסק דין דהוא המזכה לפלוני והם המחייבין הוא משום דכך הוא הד"ת לפי דעתו של המזכה אבל אסור ליה לומר דעמלתי הרבה בשביל פלוני לזכותו אך לא שבקין ליה ופריך מ"ט דר"י כצ"ל למה כופין את היחיד שיחתום כהרבים הא מיחזי כשיקרא ומשני דאם יכתוב בפירוש דעתו של היחיד ייזול וייתי עוד אחרים שיסברו כוותי' וירצה להראות שהדין עמי ויאמר אף פלוני הוי תמן אף הוא טעה בתמי' ע"כ כותב היחיד ג"כ כהרבים וע"כ שוב לא יכול למימר כן:

הלכה יא

א"ר אושעיה תמן שאיפשר להן להוסיף דנין אלו כנגד אלו ברם הכא אי איפשר להן להוסיף פי' דבמשנה ה"ט גרסינן יוסיפו הדיינין ומתחיל הלכה י' גמרו את הדבר והלכה י"א כ"ז שהוא מביא ראי' סותר את הדין. וע"כ האי גמרו את הדבר הוא ע"י רוב ולא בספק ומעמידין הדבר בחזקתו [עי' בחו"מ סי' י"ח וברמב"ם ז"ל בפ"ח מה' סנהדרין] דאל"כ האיך מסיק אמרו לו כל ראיות שיש לך הבא מכאן עד ל' יום ונחלקו בזה רשב"ג ורבנן הא כיון דב"ד לא פסקו דין תורה אלא העמידו הדבר בחזקתו פשיטא דכשמביא ראי' בטל הספק לעולם ואלא ע"כ מיירי בשגמרו הדין ע"פ רוב ומדוע לא מסיים התנא כאן כמו במשנה דס"פ הי' בודקין דמסיק גם שם גבי ד"נ גבי' יוסיפו הדיינין וכמה מוסיפין שנים שנים עד ע"א כו' כו' דנין אלו כנגד אלו עד שיראה אחד מן המחיבין דברי המזכין. ואילו במתניתן דידן מסיים יוסיפו הדיינין והתחיל גמרו את הדבר ולא מסיק כמה מוסיפין שנים שנים כו' דנין אלו כנגד אלו כו' כמו בד"נ. והיא ע"כ דבד"נ דמוסיפין עד ע"א מוסיפין שנים שנים ודנין אלו כנגד אלו וחוזרין ומוסיפין שנים ואם דנו אלו כנגד אלו חוזרין ומוסיפין משים דכיון דאפשר להוסיף עד ע"א לא איכפת לן אם

מוסיפין שנים שנים. אע"פ שעי"ז איפשר שלא יעמוד על רוב וידונו אלו כנגד אלו משום דיש בידינו להוסיף עוד וקרוב הדבר שיכריעו משא"כ בד"מ דאי איפשר להוסיף עד ע"א ע"כ אין מוסיפין אלא אחד כדי שיכריע ויעמוד על הריב. והיינו דקאמר ר' אושעיה תמן שאיפשר להם להוסיף דנין אלו כנגד אלו ר"ל לא איכפת לן מה שניתוסף שנים ודנין אלו כנגד אלו משום שאם ידונו אלו כנגד אלו יוסיפו עוד משא"כ כאן בד"מ אין מוסיפין שנים משום שידונו אלו כנגד אלו אלא מוסיפין אחד כדי שיכריע. ורבי יוחנן ורשב"ל תריהון מרין אפילו הכא איפשר להם להוסיף דגם בד"מ ג"כ איפשר להוסיף עד שבעים ואחד ואם כן מוסיפין ג"כ שנים שנים ואם לא יכריעו המה יש לנו עוד להוסיף עד שבעים ואחד ובודאי יגיע לידי הכרעה ואם סוף סוף בע"א לא הכריעו אז אין ברירה ודנין בע"כ אלו כנגד אלו. ונמצא דלרבי יוחנן ולר' שמעון ב"ל הדין דהמשנה דס"פ היו בודקין השנויה שם דמוסיפין שנים שנים עד שבעים ואחד ואם בשהגיעו לע"א וסוף סוף לא הגיעו לידי הכרעה דנין אלו כנגד אלו הוא גם בדיני ממונות במשנה הזאת. ומזה תבין מה שפסק הרמב"ם ז"ל בפ"ח מה' ס' ה"ב ועיי' בלח"מ ז"ל שכתב ומפרש השגת הראב"ד ז"ל שם דע"כ הרמב"ם ז"ל למד הך דינא דדיני ממונות שוה בזה לד"נ היא ע"כ מהתוספתא. וא"כ קשה כיון שראה התוספתא האיך חסר ממנה הדין כשאמרו שנים זכים ואחד חייב יוסיפו הדיינים כו' כו' עיי"ש ואילו לפי המבואר הוא ירושלמי מפורש בכאן:

פרק ד

הלכה א

כיצד פותחין לזכות אומרין איפשר שזה הרג את הנפש ר"ל דהדיינים יתחילו לומר להעדים אי איפשר להאמין לכם שזה הרג את הנפש. ע"ז מקשה ר' יוסי אין כיני ר"ל אי הכא אמר אחד מן העדים יש לי ללמד עליו זכות ובא חבירו וסייעו קי"ל דמקבלין אותו. ואי ס"ד דהבית דין יאמרו להעדים דאי אפשר להאמין לכם א"כ אין כאן סיוע ר"ל דיגרמי הב"ד דלא יהי' שוב סיוע דהעדים יחשבו הכי יש עדים לשקרן בתמיה ר"ל אם אנחנו שקרנים בעיני הב"ד אם כן לא יקבלו שום עדותינו לזכות א"כ הוי חוב לב"ד בזה שיגרמו דהעדים אתו לאמנועי מללמד זכות. ונשאר בקושיא:

הלכה ב

א"ר ינאי אילו נתנה התורה חתוכה לא היתה לרגל עמידה. פי' דהנה הכתוב הזה חתוך הוא לא תהי' אחרי רבים לרעות ולא תענה על רב לנטות אחרי רבים להטות דאם הכתיב

הזה אינו חתוך ולא פסקינן ליה לפיסקא פיסקא אלא. כמו שהוא ונדרש בב"א כבר פירש"י ז"ל בפי' החומש דלפי פשוטו כך פתרונו של מקרא לא תהי' אחרי רבים לרעות אם ראית רשעים מטים משפט לא תאמר הואיל ורבים הן הנני נוטה אחריהם ולא תענה על רב לנטות וגו' ואם ישאלך הנידון על אותו המשפט אל תעננו על הריב דבר הנוטה אחרי אותן רבים להטות את המשפט מאמיתו אלא אמור את המשפט כאשר הוא וקולר יהא תלוי בצואר הרבים עכ"ל רש"י ז"ל לפי פשוטו של לשון המקרא. אבל המסורה בידי חז"ל לחתוך את הפסוק לפיסקא פיסקא ונחלק לשלשה ענינים וכל ענין וענין היא דיבר בפ"ע שדיבר הקב"ה עם משה. וכך קיבלו חז"ל פי' המקרא כדפירש"י ז"ל שם וז"ל לא תהי' אחרי רבים לרעות מכאן דרשו שאין מטין לחובה בהכרעת דיין אחד. וסוף המקרא דרשו אחרי רבים להטות שאם יש שנים מחייבין יותר על המזכין הטה הדין על פיהם לחובה ובד"נ הכתוב מדבר. ואמצע המקרא דרשו ל"ת על ריב על רב שאין חולקין על מופלא שבב"ד לפיכך מתחילין בד"נ מן הצד. ולפי דברי רבותינו כך פתרון המקרא ל"ת אחרי רבים לרעות לחייב מיתה בשביל דיין אחד שירבו מחייבין על המזכין. ולא תענה על רב לנטות מדבריהם אחרי רבים להטות יש רבים שאתה נוטה אחריהם ואימתי בזמן שהם שנים המכריעין במחייבין יותר מן המזכין. וממשמע שנאמר ל"ת אחרי רבים לרעות שומע אני אבל יהא עמהם לטובה מכאן אמרו ד"נ מטין ע"פ אחד לזכות וע"פ שנים לחובה וכו' עכ"ל רש"י ז"ל. הרי דהפסוק הזה חתוך הוא לג' אמירות ואיתא בירושלמי ב' פעמים למשמעות דהפסוק נחלק לשנים לשון חותך פי' דהפסוק נחלק לפיסקי פיסקי במס' תענית פ"ד ה"ג ובמס' מגילה פ"ד ה"ב עיי"ש. וה"פ בסוגיא דידן א"ר ינאי אילו נתנה התורה חתוכה פי' אלו כמו אילולי [א"נ דגרסינן מפורש אלולי והכל אחד] ניתנה התורה חתוכה לחתוך הפסוק לפיסקי פיסקי ולכמה מאמרים לדיבור בפ"ע לא היתה לרגל עמידה דלא הי' בידינו האיך לפסוק הלכה למעשה בכל מקום שיש פנים לכאן אלא התורה ניתנו חתוכה. ולפ"ז גילה לן הכתוב הזה שנחתך האיך לעשות לפסוק הלכה למעשה מ"ט וידבר ה' חל משה במ"ט פנים כצ"ל וכן היא במדרש תהלים פי"ב עיי"ש בנוסח קרוב לזה אמר לפניו הודיעני האיך היא ההלכה והאיך נפסוק הלכה א"ל אחרי רבים להטות רבו המזכין זכי כו' כדי שתהא התורה נדרשת במ"ט פנים כו' ר"ל אם הי' כתוב הלכה מפורש לא היתה התורה נדרשת מ"ט פנים לכאן ולכאן על טמא ועל טהור ע"כ לא נכתב הדין מפורש אלא אחרי רבים להטות. ובמדרש תהלים פי"ב גרסינן אמר ר' ינאי לא ניתנה התורה חתיכה אלא כל דבר ודבר שהי' הקב"ה אומר למשה הי' אומר מ"ט פנים טהור כו' עיי"ש ועיי' ביפ"מ ז"ל דמפרש אם היתה התורה חתיכה

ע"מ. שיהי' פסוק ומבורר בטעמו כשיפול איזה ספק בהלכה לא הי' קיום והעמדה בשום הלכה שבכל דבר יש צדדין ופנים לכאן ולכאן שהתורה נידרשת במ"ט פנים ולכן נמסר הדין להסכמת דעת הרוב עי"ש:

הלכה ג

א"ר יצחק אמר לי ר' יוסי ל"ש אלא אפילו נזדכה בטעות מחזירין אותו. המרה"פ ז"ל מגי' כאן דצ"ל אין מחזירין אותו. ובאמת אין צריך להגיה אלא כמו שפירש בפ"מ ז"ל כמו שמבואר בבבלי דף ל"ג ע"ב ולשון אפילו קאי אתיבת נזדכה ופשוט:

הלכה ד

רבי אומר ובלבד שלא יהו מחוסרין לומר איש פלוני אתה זכאי כו' אבל אם היו מחוסרין בנושא ומתן לא בדא ריב"ח אמר אפילו מחוסרין במשא מתן. הפ"מ ז"ל דוחק א"ע. בהא דריב"ח בתיבת אפילו כדי להעמידו כמו בבבלי אליבא דריב"ח. ובאמת דחוק מאד לפרש כן ומחוורתא דבאמת חלוק הבבלי עם הירושלמי בזה כדאשכחן כן בכמה מקומות:

הלכה ה

מנ"ל א"ק ושפטו את העם בכ"ע ואיתקרי לשעבר. כן נראה לפענ"ד דתיבת ואית קרי נחלקה לב' תיבות בדפוס והיא תיבה אחת ואתקרי. ר"ל דהיא ברייתא שנישנית כך מנ"ל א"ק ושפטו את העם בכ"ע ואתקרי לשעבר ע"כ לשון הברייתא. פי' משום דאיכא ב' פסוקים בתורה ושפטו את העם אחד במה שאמר יתרו. ובפרשה השני של ויבחר משה כתיב עוד הפעם ושפטו את העם בכ"ע ופירש רש"י ז"ל בפי' החומש דהפסוק הראשון הוא בלשון צווי. והפסוק השני היא על המעשה ולכן תירגם התרגום בפסוק הראשון ייתון ידונין ופסוק השני היא עשיה עיי"ש. וע"כ פסוק הראשון נקרא על להבא. ופסוק השני איתקרי לעבר וכיון דאתקרי על לעבר יש לפרש דשפטו בכל עת דכמה פעמים שפטו אפילו בלילה ומשה לא חזר המשפט [וממקרא הראשון שאמר יתרו אין ללמוד מזה אך מהפסוק השני מפרשה השניה של ויבחר משה אנו למדין] כך היא נישנית הברייתא. ע"ז מפרש ר"ש בר"י פירוש הברייתא כיני מתניתא ר"ל כך פירש הברייתא על מה קאי האי מנ"ל דקאי מנין שאם טעו ודנו בלילה שדיניהם דין בדיעבד שנאמר ושפטו את העם בכל עת ואתקרי ע"ז אמרין הא אמירה ר"ל דיכול להיות כך כדפירש הרא"ש ז"ל. ולשון הא אמירה איתא בירושלמי בפ"ט דמס' ב"ק ובפ"ו דסנהדרין ה"א. אבל הרא"ש ז"ל מהפך הגי' משום דהגי' לפניו הי' ואית קרא באלף אבל לפי הגי' שלפנינו דגרסינן

ואית קרי ביוד יש לפרש כדפירשנו. והרמב"ן ז"ל מקיים הגירסא ואינה מהפכה. ולפי גי' הרא"ש ז"ל ופירושו לא אוכל להבין לשון כיני מתניתא:

הלכה ו

תני העד אין מלמד לא זכות ולא חוב מנ"ל ועד לא יענה בנפש למות וילפינן דלא מלמד זכות והגם דכתיב למות [כדס"ל לר"י בר"י במס' סנהדרין דף ל"ד ע"א דמשום זה אינה מלמד חובה אבל מלמד זכות] פי' הרמב"ם ז"ל בפ"ה מה"ע ה"ח דה"פ הכתוב כלומר עד שהעיד בנפש למות לא יענה אלא ישתוק עכ"ל ז"ל ולפ"ז לא ידעינן אלא דאינו מלמד זכות כיון שהעיד תחלה למות אבל מנ"ל דעד שהעיד לזכות אינו מלמד חובה קודם ג"ד דהא כל עיקר דקפד הכתוב היא על עד שהעיד למות דלא ילמוד זכות על חייב. אבל מנ"ל דהעד דהעיד על חייב שלא ילמוד זכות על מיתה ע"ז דרשינן הקרא לגוונא אחריתי ג"כ. ועד אחד לא יענה בנפש למות כך שיעור הכתוב. ועד אחד שהעיד לא יענה עוד בנפש למות ר"ל דקאי האי בנפש למות על האזהרה של העני' בלא ילמוד חובה לנפש למות ולא קאי האי למות על העדות אלא היא אזהרה בהעני' שלא יענה בנפש למות וזה מבואר בירושלמי. תני העד אין מלמד לא זכות ולא חובה מנ"ל שנאמר ועד לא יענה בנפש למות היא העד בנפש למות לא יענה וקאי בנפש למות על עד. ופריך ומנין שאף אין מלמד לא זכות ולא חובה [ותיבת היא מיותר] ר"ל כיון דבנפש למות קאי על עד בנפש למות א"כ מנ"ל דאף לחוב אסור תלמוד לומר והוא לא יענה בנפש למות ר"ל דהיא אזהרה על האדם שלא יענה בנפש למות ולא שהיא עד בנפש למות. ועל כן מתפרש הקרא בב' אופנים או עד בנפש למות או דהעני' בנפש למות. והוא בין שהוא עד בנפש למות לא יענה או דהאזהרה היא שלא תהי' העני' בנפש למות. וע"ז מפרש רשב"ל מדוע דרשינן הכי הא פשטת הכתוב היא שהיא אזהרה על שלא יהי' עניה בנפש למות. כדסבירא ליה לר"י בר"י כדפריך בבבלי ד' ל"ד ע"א. ע"ז מפרש פעמים שאדם רואה את עצמו מזדמם ומפליג דבריו פי' שמפליג בדברים אחרים כדאיתא לשון זה במסכת גיטין פרק האומר בירושלמי ובמס' מע"ש פ"ד הלכה ז כדי שלא ימות. ר"ל דמתירא שלא יוזם ולחזור מדברי' אינו יכול משום שכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד על כרחך מפליג בדברים אחרים ללמד עלי' זכות כדי שיצא זכאי ולא יוגמר דינו וכן קאמר רשב"ל בבבלי שם וכפירש רש"י ז"ל עיי"ש. ע"כ מפרשינן הפסוק לאופן הזה גם כן דבנפש למית קאי על עד ואזהרה שלא יענה הוא על זכות:

הלכה ז

רב אמר לא תענה אפילו אחר מאה פי' אפילו אם כבר הגידו כמה דיינים את דעתם אחר הרב יעברו על ל"ת על רב לא אמרינן דהשתא רשאי כל אחד להגיד דעתו ושוב לא עבר על ל"ת על רב דהא מגיד דעתו אחר הדיינים ולא אחר הרב ולא עברו על ל"ת רק הראשונים לבד קמ"ל דכולם עוברין ואזהרה על כל אחד ואחד:

דברי ר' פפא ר"ח בשם ר"ס. איתפלגון ר"י ורשב"ל חד אמר דינינו כדיניהן. וחד אמר אין דינינו כדיניהן פי' דפליגי אם גם ב"נ שהוזהרו על הדינין אם גם המה נצטוו ע"ז כדינינו כגון בד"נ מתחילין מן הצד ע"ז אמר מ"ד דינינו כד ניהן ניחא מה דכתיב ויאמר יהודה משום דמתחילין מן הצד אבל מ"ד דבני נח מתחילין מן הגדול קשיא מן ויאמר יהודה. ומשני דהכונה דנראו דברי יהודה ר"ל דנתקבל דברי יהודה:

ומנין שמתחילין בד"נ מן הצד ר"ל עוד ילפותא איכא בברייתא על זה כדמסיק תני שמואל הזקן קומי ר"א ויאמר דוד וגו':

ר"י אומר אין מדקדקין ביי"נ ר"ל דהלכה כדברי המיקל ביי"נ וכן משמע מהפוסקים ז"ל שמביאין האי ירושלמי:

פרק ה

הלכה א

רבי יצחק מקשו לה הוון תפיסון בחד ליסטים דטבריא אמרין כדון קטל כדון קטל ומנין לזה שבע חקירות כמו מאין לזה שבע חקירות דהא לא איפשר באופן זה לעשות שבע חקירות וכיון דחקירות דאורייתא וכיון דלא איפשר היכי קעבדינן בקבלת העדות הזה. ע"ז משני איסי אמר כל זמן שאלו העדים יכולין להזדמם על אותו עדות אין ההורג נהרג פי' דאימתי החקירה מעכב בדיעבד דווקא במקום שאלו הי' החקירה הי' העדים יכולין להזדמם ע"י החקירה וכשלא חקרו בחקירה שוב א"י להזימן אז החקירה מעכב ואין ההורג נהרג משום דהוי עדות שאי"ל משא"כ באופן זה שעל ידי החקירה גם כן אי אפשר להזימם בזה אין החקירה מעכב דהא בזה לא מהני החתירה שיכול להזימן עי"ז:

ר"ח ב"ג שאל מקושש במה הוא מיתתו צריך לומר במה היתה התראתו וכן הגי' בנו"י ז"ל פי' משום דהותרה לדבר קל לא הותרה לדבר חמור. ע"ז קאמר נישמעי' מן הדא יודעין היו כו' ולא היו יודעין במה אשכח תני ר"ח כו' במה היתה התראתו כצ"ל וכן הגי' הנו"י ז"ל:

את מה עבד לפעור או למרקוליס ובמה עבדה. בעבודתה עבדה או בעבודת גבוה. ר"ל דמיבעיא לי' אם חייב בין שעבד בעבודתה שדרכה בכך. או אפילו בשאין דרכה בכך אבל כיון דעבד כעין פנים חייב [עיי' במס' ע"ז דף נ' ע"ב עיי"ש] ע"ז פשט נישמעינ' מן הדא מעשה שבאו שנים ואמרו ראינו זה עובד ע"ז ואין אנו יודעין פעור הי' או מרקוליס הי' דנין אותו בשתיהן ר"ל דתלינן לקולא. ובאיזה מזדכה ר"ל באיזה צד שיכולין לזכותו פוטרין אותו אם עבד עבודה שפער תלינן שהיתה מרקוליס ואם עבד עבודה שזרק אבנים תלינן שהיתה פעור ואם איתא בשעבד עבודת פנים חייב אפילו אין דרכה בכך. אם כן היכי פסק ותני כשיש ספק באיזה ע"ז הי' לעולם פטור משום דמשונין בעבודתן ותלינן לקולא. הא מ"מ יכול להיות חייב כשעבד עבודת פנים אלא ע"כ דהעיקר חיוב הוא בעבודתה אבל לא בעבודתה פטור אפילי כעין פנים וכעין זה פירש בנו"י ז"ל אך באופן אחר עיי"ש:

הלכה ב

רב אמר בכלל נחלקו אבל בפרט כ"ע מודו יש בכלל חמש שתים כן הגי' במס' יבמות ובמס' נזיר וה"פ רב אמר בכולל נחלקו כו' היידינו כולל אהן אומר תרתי ואהן דמר ה' מונה אהן אמר חדא תרתי ואהן אמר תלת ד' חמש פי' כשזה אומר תרתי וזה אומר ה' הוי הכחשה בתוך גוף העדות אבל זה אומר חדא תרתי וזה אומר חדא תרתי תלת ארבע חמש ונמצא דאומר כמו הראשון אבל מוסיף שלאחר כך עוד הוסיף תלת ד' חמש והוי כמו הכחשה לאחר העדות כגון זה אומר שפנה אחר המעשה לצפון וזה אומר שפנה לאחר המעשה לדרום דמסיק לקמן דזה נקרא אחר העדות כיון דהגידו עדותן בשוה רק שזה אומר שאח"כ הלך לצפון וזה אומר שאח"כ פנה לדרום לד"ה נקרא הכחשה דלאחר עדות ולא בטלה וה"נ כשהעידו שניהן יחד על חד תרתי ורק שזה אומר שלאחר כך לא אמר כלום וזה אומר שלאחר כך הגיד עוד תלת ד' חמש ולרב הוי הכחשה בתוך גוף העדות ג"כ לא בטלה אליבא דבית הלל דהא בכולל סבירא להו נמי לבית הלל דלא בטלה עדות ולר"י בכולל דהוי הכחשה עדות בתוך עדות סבירא להו נמי לבית הלל דבטלה עדות ורק במונה דהוא הכחשה לאחר עדות אז ס"ל לב"ה דלא בטלה עדות והיינו דמסיק רב אמר הכחיש עדות בתוך עדות לא בטלה עדות ור"י אומר הכחיש עדות בתוך עדות בטלה העדות ד"ה מכחיש עדות לאחר עדות לא בטלה וע"ז מפרש ר"י כדעתי' כו' ומסיק דבבת אחת רב מודה בהכחיש עדות בתוך עדות לא מהני כי פליגי בב' כיתי עדים כו' חיילי' דרב מן הדא ר"י ור"ש אומר הואיל וזו וזו מודות שאינו קיים הרי אילו ינשאו ולא

שמיע דמר ר"א מודה רבי יהודא ורבי שמעון בעדים פי' אם ב' כיתי עדים נחלקו כת אחת אומרת מת וכת אחת אומרת נהרג כ"ע מודים דבטל העדות ודו"ק:

הלכה ג

ר"י אומר לא תאכל עליו חמץ על עשייתו פי' דהירושלמי ס"ל כמו בש"ס דילן דף ה' ע"א דאיתקש השבתת שאור לאכילת חמץ כדפי' רש"י ז"ל דזמן אחד הוא אמר רחמנא השבתת שאור ואכילת חמץ וע"כ מדס"ל לר"י דמשש ומעלה ד"ת לענין העשה כמו כן הו"ל לענין ל"ת דבל יראה וב"י כדאיתא לקמן פ' ת"נ ה"ד דלר"י משש ומעלה ד"ת עובר בב"י ג"כ משש ומעלה וכן אתקש אכילת חמץ ג"כ להתשביתו וע"כ פי' הכתוב ל"ת ע"ח הוא ג"כ על זמן עשייתו וע"כ אית ליה לר"י דמשש ומעלה עובר על הכל בין על העשה דתשביתו ובין על הל"ת דב"י ובין על הל"ת דל"ת ע"ח ובין על העשה דמצה ולא חמץ וכדמסיק ר"י א"ל עשה ול"ת על אכילתו עשה ולא תעשה על ביעורו פי' משש ומעלה עובר על הכל בעשה ול"ת בין על האכילה בין על הביעור. כן שיטת הירושלמי דאיתקש הא דכתיב שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם כי כל אוכל מחמצת וגו' לאו דוקא על שבעת ימים היקש אלא איתקש על הכל כל עיקר דין השבתת חמץ איתקש לאכילת חמץ וכן הוא שיטת הירושלמי בפ' ת"נ משא"כ לשיטת הש"ס דילן אינו כי כמבואר בתוס' עיי"ש:

פרק ז

הלכה א

ר"ש דרש כל שם ב"כ בשריפה ורבנן אמרין כל שם ארוסה בסקילה והיא כדאיתא בבבלי דף נ' ע"א דרבנן לטעמיי' דסקילה חמורה משריפה דילפי מן מגדף ע"כ מוקי לקרא דב"כ בשריפה הוא דווקא על נשואה אבל בארוסה מצינו בבת ישראל דחמירא ארוסה מנשואה אבל רבי שמעון ס"ל כ"ש בת כהן בשריפה משום דשריפה חמורה ואי ס"ד דארוסה בסקילה א"כ ארוסה קילא מנשואה גבי ב"כ ומצינו בבת ישראל דארוסה חמירא מנשואה והיינו דמסיק הגמ' ומפרש כל אחד לפי טעמו ועוד מגדיל יותר לפרש דע"כ כל אחד לטעמי' דר"ש דרש מה ב"כ שהחמירה תורה בנשואה שתהא בשריפה הקילה בארוסה שהיא בסקילה ר"ל דא"כ דאם תוקים הקרא על נשיאה אבל שם ארוסה בסקילה א"כ לפ"ז יהי' נשואה חמור מארוסה א"כ לפ"ז בבת ישראל הי' צריך להיות ג"כ נשואה חמור מארוסה והי' צריך להיות ארוסה בהריגה דהא נשואה בחנק. וצריך להיות ארוסה בהרג. דלר"ש הרג קיל מחנק כדמסיק בת ישראל שהקילה תורה כ"כ בנשואה

בסקילה ר"ל אפילו אם הי' מקיל על סקילה הי' ג"כ די הקולא ולא די שהקלת בסקילה אלא הקלת עוד יותר בחנק [וכלשון זה איתא לקמן בסמוך יצא לידון בקלה בשריפה ר"ל דאפילו אם הקלת בשריפה הי' ג"כ קולא כדמסיק שם ולא די הקולא דשריפה אלא הקלת על חנק עיי' בסמוך] א"ד שהקל בארוסה שיהא בהריגה והיא הכונה כמו בבבלי דלר"ש ל"ל דארוסה בסקילה ונשואה בשריפה כיון דשריפה חמורה א"כ יהי' ארוסה קילא מנשואה ומצינו דבאמת ארוסה חמירא. והכא מסיק עוד יותר דא"ת דבב"כ ארוסה קילא מנשואה צריך להיות בבת ישראל ארוסה בהריגה מק"ו מב"כ דהא גבי בת ישראל הקילו יותר בנשואה דהא אפילו סקילה היתה קולא. והתורה הקילה עוד יותר והי' צריך להקל עוד יותר ויותר בארוסה. ורבנן לטעמיי' דס"ל סקילה חמורה דרשין דכל שם ארוסה בסקילה דל"ל דכל בת כהן בשריפה א"כ לא אחמיר בבת כהן בארוסה יותר מבנשואה ובאמת צריך להיות ארוסה חמורה כמו בבת ישראל ועוד ק"ו מה בת ישראל שהחמירה תורה בארוסה על החמור שבחמורה על סקילה והקלת כ"כ בנשואה שתהא בשריפה ר"ל אפי' בחד מדריגה דתיחות מינה על שריפה הי' ג"כ קולא ולא די שהקלת בשריפה הקלת עוד יותר ויותר בנשואה על חנק והרידוה ב' מדריגות [כההיא לישנא דלעיל] בת כהן שהקילה התורה בארוסה שתהא בשריפה אינו דין שניקיל עלה בנשואה שתהא בחניקה. ע"כ מוקמינן דכל שם ארוסה בסקילה. אם כן לפ"ז באמת ארוסה חמורה מנשואה. וסוגיא מובנת כפשיטה אך נתחלפה בדפוס בין תיבת ארוסה לנשואה ונשואה לארוסה בדברי ר"ש. וזה טעות דמוכח ופשוט. וראיתי בס' נו"י ז"ל דמגי' הרבה בהאי סוגיא. ולדברינו אין צריך שום הגה אלא נתחלף בין ארוסה לנשואה: **ר"א בשם ריב"ח כל מיתה שהיא למטה ממיתת אבי' בשריפה**. עיי' בבבלי דף נ"א ע"א מבואר זאת:

הלכה ה

כלל בהיכרת ופרט כו' הגי' מדויקת במס' שבת יותר וה"פ כלל בהיכרת ופרט בהיכרת אם יצאו ללמד על הכלל לחלוק ג"כ לענין כרת כמו דמחלק גבי לאוין לענין מלקות מילתי' דר"י אמרה כלל ופרט הוא דמר ר"א בשם ר"י כי כל וכו' אחותו בכלל היתה וכו' לחלוק על הכלל פי' לענין כרת. התיב ר"א והכתיב ערות אחות וגו' א"ל לצורך יצאת וכו' א"ל והכתיב וכו' א"ר יוסי דודתו לצורך יצאת למעט את אשת אחיו מאמו פי' ממעט מכרת ומפרש ואזיל נאמר כאן דודתו ונאמר להלן וכו' אף דודתו באחות אביו מאביו אף אשת אחיו שנאמר כאן ר"ל אצל דודתו באשת אחיו מאביו כמו שמבואר בגליון דיליף אשת אחיו מדודתו ודודתו יליף מדודו או בן דודו. ע"ז פריך עד כדון כר"ע

ר"ל דלר"ע ס"ל דיליף למד מן המלמד במס' קידושין בירושלמי בפ"ק הלכה ב' ובמס' ערלה פ"ה אבל לר' ישמעאל דלא יליף למד מלמד וכיון דדודתו גופי' יליף מדודו דגאולה לפ"ז לא ילפינן שוב אשת אחיו מדודתו וכה"ג איתא בירושלמי כמה פעמים ומשני דלר' ישמעאל איכא ילפותא אחריתי דתנא דבר"י נאמר כאן כו' והשתא פריך על ר"א דמקשה על ר' יוחנן מכמה פסוקים הא ר"י מקשה לה מנן תיתי לי' וגרסינן הא ר' יוחנן כדאיתא מפורש במס' סנהדרין וכ"כ הפ"מ ז"ל והפי' הוא דהא דר' יוחנן מקשה לה ר"א א"כ מנן תיתי לי' לר"א דפרט מחלק כריתות ומשני דמצינו דר"א יליף לה ממקום אחר כדמסיק ר' אבוה ר' אלעזר בשם ר"ה שני לאוין וכרת אחת לאוין חולקין כריתות דמחייב על כל לאו כרת. מ"ט על בשר וגו' וכתיב איש אשר וגו' הרי יש כאן שני לאוין כו' לאוין מחלקין כריתות א"כ שמעינן לי' לר"ח דיליף מפורש ממקום אחר ופריך מה עביד לה ר' יוחנן לפ"ז דלמה באמת צריך למילף מאחותו הא ממקום שיליף ר"א שפיר שמעינן דמחלק כריתות ומשני באנשים הכתוב מדבר ואחותו ללמד על כל הנשים לענין כריתות. ופריך ולית לי' לר"א כן ואמאי מקשה ומשני אית לי' לא תקרבו וכו' ומה עביד לה ר"י וכו' ועוד מן הדא דיש ילפותא ממקום אחר ותיתי לי' לר"א דמקשה על ר"י יש לו ילפותא ממקום אחר כלל בעשה ופרט בלא תעשה כו' ומ"ט דר"א ושבתה הארץ כלל שדך לא תזרע פרט וכו' הזריעה והזמר בכלל הי' ולמה יצאו להקיש עליהן כו' ונמצא דאף החרישה היא בלא תעשה דסבירא ליה לר"א דדנין בה לדבר שהי' בכלל ויצא מן הכלל ללמד על הכלל ור"י דפליג דס"ל דלא דנין אותו לדבר שהי' בכלל ויצא מן הכלל ללמד על הכלל כדמפרש וכמו דמסיק שנייא היא שכלל בעשה ופרט בלא תעשה ולא שייך בה הך מידה דבר שהי' בכלל ויצא מן הכלל וכו' ללמד על הכלל. ואכתי מספקא לן אליבא דר"י אם דנין בזה בכלל בעשה ופרט בלא תעשה במדה דכלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט ואין שום חיוב על העבודות הארץ בשביעית זולת זריעה וזמירה או דכמו דבמדה זו דדבר שהי' בכלל ויצא מן הכלל ללמד אין דנין כמו כן כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט גם כן אין דנין [עיי' בהר"ש ז"ל במס' שביעית בפ"ק] ולקמן אמר רבי אלעזר ועשה מלמד על לא תעשה לא גרסינן לה במס' כלאים פ"ח עיי"ש. ולפי הגירסא שלפנינו ע"כ דה"ג ועשה מלמד על לא תעשה ולא תעשה מלמד על עשה. על דעתיה דר"א ניחא פי' דניחא לן בלא שום ספק דע"כ מותר לחפור בורות שיחין ומערות דהא יצא מן הכלל מלמד דווקא דבר שהוא מהני לעבודת הארץ אבל על דעתיה דר"י מיבעיא לן מהו לחפור בורות שיחין ומערות דהא העשה דושבתה הארץ הוא מילתא באפי נפשי' וכל השבתה בכלל וכשם שאין מלמד לענין איסור כן נמי לענין היתר או דילמא דאעפ"כ

ס"ל לר"י דע"כ כוונת הכתוב דושבתה דווקא דבר שהוא מועיל לעבודת הארץ. ומה שנדפס ר"י במקום ר"א. טעות דמוכח הוא וכן הגי' המהרא"פ ז"ל במס' כלאים פ"ח אמר רבי בא קרטיגנאה טעמי' דר"י שש שנים תזרע ולא בשביעית וכו' תזמור ולא בשביעית כל ל"ת שהיא בא מכח עשה עשה היא פי' דלפיכך ס"ל דלא כר"א דלא הוי דבר שהי' בכלל כדאמר ר"א הזרע והזמיר בכלל היתה ולמה יצאו ז"א דהזרע והזמיר לא הי' בכלל העשה דושבתה הארץ אלא דכתובים הם בעשה אחרת קודם שש שנים תזרע וגו' והשתא מיבעיא ועובר בעשה [ובמס' כלאים בדפוס זיטאמיר ובדפוסין הראשונים נקוד קודם והוא עובר בגמ' להראות דהיא מילתא אחריתי] פי' אליבא דר"י דס"ל דלא הוי דבר שריי' רכלל ויצא מן הכלל ללמד על הכלל אם דנין במדה דכלל ופרט. דאין בכלל אלא מה שבפרט. ועל החרישה אפילו עשה ג"כ ליכא. או דלא דנין גם כן בכלל ופרט למימר דאין בכלל אלא מה שבפרט הזרע והזמיר אין הא החרישה וכיוצא בה לא א"כ הוי החרישה בעשה וזריעה וזמירה בל"ת ע"ז קאמרי דר"י אמר עובר בעשה דס"ל דאין דנין אף במדה דכלל ופרט ור' יוסי ס"ל דדנין בכלל ופרט אף דכלל בעשה ופרט בל"ת מ"מ במדה זו דכלל ופרט דנין ואין בכלל אלא מה שבפרט זריעה וזמירה אין הא מידי אחריתא לא וכן הגי' במס' כלאים הנ"ל ר' יוסי אמר אפילו עשה אין בו ולייד מילה כתיב ושבתה הארץ לענין ל"ת וקאי האי דושבתה רק על הל"ת דזריעה וזמירה ואין בכלל דושבתה כלום אלא מה שבפרט אבל חרישה אינו עובר כלום. והשתא מביא ברייתא יכול יהו לוקין על התוספת ר"י פתר מתניתא על חרישה וכדמסיים שם דאין לוקין. ור"א דס"ל דלוקין פתר לה דקאי על איסור ב' פרקים הראשונים אית תניא תנא שש שנים תזרע וגו' כרמך ואית תניא תנא שדך לא תזרע וגו' כלומר דחד תנא מצינו דקחשיב לזריעה וזמירה ל"ת ועשה ג"כ וחד תנא לא קחשיב לזריעה ולזמירה אלא ל"ת ולא עשה. מאן דקחשיב לזריעה וזמירה עשה הוא כר"י דס"ל ג"כ דהוי זריעה וזמירה בכלל עשה דשש שנים תזרע כדאמר ר' בא קרטיגנאה לטעמא דר"י לעיל אבל מאן דלא קחשיב שש שנים תזרע וגו' הוא כר"א דלדידי' לא נתמעט זריעה וזמירה מן שש שנים וגו'. מתניתא פליגא על ר"א השמר בל"ת כו' בגין דכתיב שם תעלה וכו' אין ל"ת מלמד על עשה דאי ל"ת מלמד על עשה בלא"ה ידעינן דעובר בל"ת על העשי' דומיא דעובר בל"ת על החרישה הגם דבל"ת כתיב רק זריעה וזמירה. וה"נ עובר על העשי' בל"ת אע"ג דבל"ת כתיב רק העלאה. ומשני שלא תימר כמה דתימר גבי שבת חפר כו' אינו חייב אלא אחת ודכוותי' עשי' והעלאה א"ח אלא אחת:

הלכה ו

רבב"ח בעי קומי ר"ז מה ראה ר' יוחנן לתפוש את האם ולהניח אשת האב ר"ל הא כתיב גבי אשת האב ערות אביך היא א"ל דהוא סבר כר"י דר"י דרש בזכר הכתוב מדבר כו' כו' ערות אשת אביך באשת אב הכתוב מדבר ערות אמך זו אמו שהיא אשת אביו רצה לומר כיון דהכתוב מדבר באשת אב דהא כתיב בסמוך ערות אשת אביך [ולפיכך נקט גבי ערות אשת אביך באשת אב הכתוב מדבר ולכאורה צ"ב מאי קמ"ל בזה הא מפורש כתיב אשת אביך אלא דמקדים לומר באשת אב הכתוב מדבר וכיון דבאשת אב הכתוב מדבר א"כ העיקר הוא שבא על אשת אביו וכדאיתא בבבלי דף נ"ד ומשמע בין אשת אביו שהיא אמו בין אשת אביו שאינה אמו אמו שאינה אשת אביו מנין עכ"ל הגמ'. והוא הכונה ג"כ כיון דמיירי באשת אביו ע"כ לא ידעינן על אמו שאינה אשת אביו דילמא קאי הכל על אשת אביו וע"ז קאמר הקרא ל"ת גם משום אמו] אמו שאינה אשת אביו מנין אע"ג דבעלמא היכי דלא כתיב אישות אפי' ארוסה בכלל כמו גבי אחותך בת אביך וגו' [עיי' במס' יבמות דף כ"ב ע"ב ועיי' ברש"י ז"ל במס' סנהדרין דף נ"ד ד"ה ת"ל ערות אביך וגו'] אבל הכא כבר כתיב אישות באמו דהא אשת אביך משמע בין אשת אביו שהיא אמו בין אשת אביו שאינה אמו. וכיון דכתיב אישות באמו. א"כ אמו שאינה אשת אביו מנין ע"ז קאמר אמך היא ל"ת ערותה. מה עביד לה ר"ע כיון דדריש ערות אביך ג"כ על אשת אביך כדמסיק בסמוך א"כ תרי קראי ל"ל. ומשני פתר לה לאח"מ פי' דחד קרא מיבע"ל לאח"מ ופריך מנ"ל לר"י על לאח"מ ומשני ערות אביך בין בחיים בין לאח"מ. והשתא מביא הגמ' הא דר"ע ומסיק להברייתא ר"ע דרש ערות אביך באשת אב הכתוב מדבר ערות אמך זו אמו שהיא אשת אביו אמו שאינה אשת אביו מנין אמך היא לא תגלה ערותה ע"כ הברייתא [ומה דמסיק אח"כ מה עביד לה ר"י פתר לה לאח"מ ול"ל לר"ע כן מיותר ונשתרבב התיבות הללו מהא דלעיל כמצוי בירושלמי כן לפעמים] והיינו דר"י סבירא ליה כר"י דמיבעיא לי' דערות אביך היא על לאחר מיתה. אך דקשה על ר' יהודא דמנ"ל על אמו שאינה אשת אביו כיון דהאי אמך היא מבעיא לי' דאינו חייב אלא משום אמו א"כ מנ"ל דאמו שאינה אשת אביו. ומה מבאר הגמ' בסמוך דמביא ברייתא. ערות אביך וערות אמך מה אביך כ"ש אביך בין לעונש בק לאזהרה אף אמך כ"ש אמך בין לעונש בין לאזהרה ר"ל דכל עיקר דבעינן למילף על אמו שאינה אשת אביו משום דכבר כתיב אישות באמו אבל על אביו שיהא בעל אמו לא בעינן למילף כלל דהא לא כתיב גבי' אישות וכ"ש אביו כל שהוא ר"ל בין שהוא בעל אמו בין שאינו בעל אמו. כן נמי אמו בין שהיא אשת אביו בין שאינה אשת אביו. וכן לגבי עונש לא נמצא אמו כלל

וילפינן לה בברייתא המובא בבבלי בג"ש נאמר ערות אביך ל"ת באזהרה ונאמר להלן ע"א גילה בעונש מה כאן עשאה כו' עיי"ש. והיינו דקאמר מה אביך כל שהוא אביך בין לעונש בין לאזהרה אף אמך כ"ש אמך בין לעונש בין לאזהרה ר"ל כ"ש אביך כל אופן שהוא אביך בין שהוא בעל אמו או לא כן נמי באמו בין שהיא אשת אביך או לא בין לעונש בין לאזהרה. ע"ז קאמר הגמ' לא מסתברא דבעינן האי דרשא למידרש אהן קרייא אלא ר"י דל"ל אמו שהיא אשת אביו ר"ל דלא שייך אליבי' הדרש דלעיל זו אמו אשת אביו אמו שאינה אשת אביו מנין אמך היא ז"א אליבא דר"י דהא היא מיבעיא לי' דאינו חייב אלא משום אמו בלבד ע"כ צריך להדרש הזה למידרש. ערות אביך וערות אמך מה אביו כ"ש אביו בין לעונש בין לאזהרה אף אמו כ"ש אמו בין לעונש בין לאזהרה ר"ל כ"ש אביך ואמך בין אם האב הוא בעל אמו או לא או דאמו היא אשת אביו או לא. אר"ז הדא אמרה למידין מג"ש אפילו מופנה מצד אחד כדאיתא בפי' רש"י ז"ל דף נ"ד ע"א ת"ל ערות אביו גילה דהא מופנה ל"ש עיי"ש וע"כ הוי מופנה מצ"א. ע"ז אמר לי' ר"י ליט דא פשיטא על דר"ע דהא ר"ע סבירא לי' דלא בעינן מופנה כלל. והברייתא אולי ס"ל דלא בעינן אף מופנה מצד אחד כלל:

רבי ירמיה בעי הבא על אמו מהו שיהא חייב עלי' משום אשת איש. פי' דרבי ירמי' מיבעיא ליה אליבא דרבי יהודא אם דפוטר משום אשת אב או אף משום אשת איש. דלהת"ק פשיטא דחייב אף משום אשת איש ומיירי בפנויה כדאוקים לעיל אך מיבעיא לי' לר' יהודא. ע"ז קאמר תא חמי אילו אחרי בא עליה חייב משום אשת איש ובנה אינו חייב עליה משום אשת איש בתמיה דלמה גרע בנה מאחר. ע"ז התיב ר' יוסי הרי חורגה הרי הוא אינו חייב עליה משים אשת איש ובנה חייב עלי' משום אשת איש בתמי' דתני אף בשאר עריות כן פי' דגרסינן בתוספתא ר' יהודא אומר הבא על האם אינו חייב אלא משום אם בלבד וכן הי' ר' יהודא אומר הבא על אשת האב אינו חייב אלא משום אשת אב בלבד פירש ולא משום אשת איש א"כ היכי תימר הכי עדיף בנה מאיש אחר והא הרי כשבא עלי' חורגה הוא בן בעלה דהיא אשת אביו אינו חייב משום אשת איש אליבא דר' יהודא. וכי גרע בנה דיהא חייב משום אשת איש. דיהא כאחר בא עלי' ומביא ראי' דבחורגה אינו קייב משום אשת איש דתני אף בשאר עריות כן ר"ל דהא תנינן בתוספתא גבי ר"א הבא על אמו אינו חייב אלא משום אם בלבד וכן הי' ר"א הבא על אשת אביו אינו חייב אלא משום אשת אב בלבד ולא משום אשת איש א"כ הרי בפירוש תנינן דאף בשאר עריות כן ומביא ראי' מחורגה דפטור ג"כ מאשת איש וכי בנה גרע מחורגה ותיבת אינו חייב שייך לחורגה כדאיתא מפורש בתוספתא ומוכח כן וכיון דמסיק אף בשאר

כל העריות ס"ל לר"י כן ע"ז מסיק חמותו וא"א את תופשו משום חמותו כלתו וא"א את תופשו משום כלתו כמו אשת אב ואשת איש. ע"ז שאל אחותו וא"א גם כאן את תופשו משום אחותו ולא משום א"א ז"א דוקא באשת אב וא"א חמותו וא"א כלתו וא"א דהתם אין שם לאיסור קל במקום איסור חמור ולא חלל איסור דא"א שהיא בחנק לנגד אשת אב וחמותו וכלתו דהם בסקילה. א"נ היכי דב' איסורין שוין את תופש שם ראשון שם אחד כדאיתא לקמן בסמוך. משא"כ באחותו ואשת איש דאשת איש חמור מאחותו דאחותו בכרת ואשת איש בחנק א"כ אתה מבריחו מן החמורה ומקנתרו בקלה וזה לית יכיל. והראי' דתני הבא על אחותו [וזהו סיפא דההיא תוספתא] והיא בת אשת אביו חייב עלי' משום אחותו ומשום בת אשת אביו ר"י בר"י אומר אינו חייב אלא משום אחותו בלבד משום שם אחד בלבד וכן הבא על כלתו והיא אשת איש אלמא דבאחותו לא מצינו דידחה איסור אשת איש אלא גבי כלתו אבל אחותו אינו מדחה אלא איסור דדמי לה דהיא בת אשת אביו. משא"כ כלתו מדחה אף איסור דאשת איש ולא פטר ר"י אף בשאר כל העריות אלא באשת אב ואשת איש וחמותו וכלתו וא"א אבל באחותו לא מדחה אשת איש אלא מה דדמי לה אחותו ובת אשת אביו ולפיכך גבי אחותו מביא הציור אחותו ובת אשת אביו ולא אחותו ואשת איש כמו גבי כלתו. והשתא קאמר הגמ' ר"י ר"א בשם ר"י אתיא דר"י בר"י כשיטת ר"י אביו כמה דר"י תופש שם ראשון כן ר"י בר"י תופש שם ראשון דלענין אחותו ובת אשת אביו דשני האיסורין שווין. דס"ל לר"י בר"י דאת תופש שם ראשון הוא בשיטת ר"י אביו גבי אם אשת אביו דהתם נמי איסורין שוין סבירא לי' לר' יהודא דאת תופש שם ראשון [ולא שייך לענין כלתו דהא הוא משום דאין איסור קל קל על איסור חמור] ע"ז קאמר חזר ר"י ר"א בשם ר"י לית לר"י בר"י בשיטת ר"י אביו דתמן גבי אמו אשת אביו יכול למיסבר אף כרבנן משום דהתם משכח"ל ב' האיסורין זה בל"ז ע"כ שפיר כששניהן שוין חייב על שתיהן משא"כ איסור בת אשת אביו לא משכח"ל אלא באחותו על כרחך סבירא ליה לר"י בר"י דאינו חייב אלא משום אחותו בלבד. והסוגיא הזאת סבירא ליה לר' יהודא דהוא לאו משום דרשא דאמך היא אליבא דר"י וגם בבבלי דף נ"ג ע"ב איכא ג"כ אוקימתות אחירות בטעמא דר"י. ור' ירמי' ר"א בשם ר"י מוקמי טעמא דר' יהודא משום דבב' איסורין שווין אינו חייב אלא אחת ותופש שם הראשון א"נ יליף כל האיסורין וכל העריות מגזה"כ דאמו ואשת אביו דתופש את שם הראשון כמו כן כל העריות וכ"כ בס' מ"י ז"ל וראיתי בנו"י ז"ל דמגי' ומחליף השורות ומגי' הרבה בסוגיא הזאת ולדברינו הסוגיא הזאת כפשוטו ומובן מאוד אך תיבת אינו

חייב דגרסינן לגבי בנה צריך להיות גבי חורגה ומוכח היא דהא בפירוש ס"ל להתוספתא דגבי חורגה אינו חייב משום אשת איש ודבר ברור ומוכח הוא:

הלכה ז

עד כדון לשוכב לנשכב מנין וא"ז ל"ת משכבי אשה קרי בי' לא תישכב פי' משום דמיותר חד תיבה דלמה כתב תשכב משכבי הו"ל למיכתב לא תשכב כאשה ולמה כתב משכבי אלא ע"כ דמלמד על ב' שכבות שוכב ונשכב. ע"ז פריך עד כדון כר"ע דאית ליה לשונות כפולים אבל לר' ישמעאל דלא דרש לשונות כפולים וא"ל דברה תורה כלשון ב"א מנ"ל וזה מצוי בכל הש"ס דפריך עד כדון כר"ע כר"י והיא על הכונה הזאת כר"ע דא"ל לשונות כפולים כר"י מנ"ל. ע"ז קאמר דלר"י הוי אזהרה אחרת והוי לר"י ב' אזהרות ולר"ע חד אזהרה כדמסיק בסמוך דאם שכב ונשכב לר"י חייב שתים ולר"ע אינו חייב אלא אחת ועי' במס' חגיגה ר"פ אין דורשין ותמצא קולרין לעינים בדברינו אלה עיי"ש:

הלכה ח

ואמרין לי' גדף ר"ל דמקשה דהאיך אומרים לו אמור מה ששמעת בפירוש והוא אומר א"כ צריך לומר בלשון להבא כן אמר פלוני בלשון הזה בלשון להבא ברכת השם א"כ אמרין לי' גדף ח"ו אלא אומר בלשון הזה לא כלשון ממש שאמר פלוני אלא אומר בלשון עבר אותו השם שאמרתי לפניכם אותו קילל ובו קילל ר"ל דאומר בלשון עבר וגם אינו אומר הברכה סמוך להשם אלא תחילה אומר השם ואומר אח"כ השם זה שאמרתי לפניכם אותו קילל ובו קילל ואומר לשון אותו ולשון בו ולשון עבר:

הלכה ט

ולא שיירתה בה כלום משל רשב"א אומר. צ"ל רשב"א אומר משל לשנים שהיו יושבין בקערה וכו':

אע"ג דרשב"א אמר זיבח קיטר ניסך בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת מודה שאם עבדה בעבודתה בעבודת הגבוה. ר"ל אם עבודתה היא עבודת הגבוה שהוא חייב על כל אחת ואחת דווקא אם דרכה בעבודה אחרת והוא עובדה בעבודת גבוה אינו חייב אלא אחת משא"כ באם גם עבודתה היא בעבודת הגבוה חייב על כל אחת ואחת דילפינן מן השתחוי' שיצא מן הכלל ללמד על הכלל לחלק כד מר ר"ש בשם ר"ז ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים פי' דר"ש בשם ר"ז יליף לחלק מן מקרא זה מן ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים ומוקי לה שהיא אזהרה לעובד עכו"ם בזביחה אע"פ שאין דרכה בכך כדאיתא במס' זבחים דף ק"ו נרא וא"כ זביחה בכלל היתה ולמה יצאת לחלק כדאיתא לקמן בה"י דר"ש בשם ר"ז יליף לחלק מהאי קרא [ולא מקרא דהשתחויה משום

דהשתחוי' יצאת לצורך עצמה דאי לא כתיב השתחויה לא הוי ידעינן השתחוי' משום דאינו מעשה כדאיתא בירושלמי במס' נזיר פ"ו ה"א] א"ל פי' כד אמר ר"ש בשם ר"ז האי מימרא אמרי לי' רבנן מטינתה לקדשים תיבת מטינתה היא תיבה אחת ואיתא בירושלמי ב' פעמים בפ' נערה בה"א במס' כתובות מטינתה להההיא דתני ר"ש ב"י מטינתה להההיא דתני ר"ח להמשמעות דתגיע המתניתא הזה לפרשה להההיא תנא עי' שם וה"נ אמרו לי' רבנן דתגיע הפסוק הזה לפרשו לקדשים לענין שחוטי קדשים בחוץ:

רבב"ח בעי קומי רבי זעירה. לא תעבדם כלל לא תשתחוה להם פרט א"כ קשה מנין שאר עבודות דילמא השתחויה אין שאר עבודות לא דאין בכלל אלא מה שבפרט. ומשני ר"י לא תשתחוה לאל אחר חזר וכלל והוי כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט. רבי בון בר כהנא בעי קומי רבי הילא לא תעשון כן כלל זובח לאלהים יחרם פרט ר"ל דמקשה גם כן כי הא דרבי בון ב"ח קומי רבי זעירה ממקרא דל"ת כן [ואלו מקרא דלא תשתחוה לא מקשה דמשום דלצורך עצמו יצא משום שאינו מעשה כדאיתא במס' נזיר בירושלמי פ"ו ה"א עיי"ש] ומשני בלתי לה' לבדו חזר וכלל והוי כלל ופרט וכלל והכל בכלל. אך דהוא דומה לפרט. ופריך וריבה את המגפף והמנשק. א"ל לאיזה דבר נאמר השתחוי' לא ללמד על עצמו שאינו מעשה כן איתא במס' נזיר פ"ו דהאיך תרבה מגפף ומנשק דהא לא דמי לפרט דהפרט בזביחה הוא דבר שיש בו מעשה משא"כ גיפוף ונישוק דעקומת פ' לא הוי מעשה. והראי' דהא לפיכך יצאה השתחויה משום דאינו מעשה. וע"כ לא ילפינן מהשתחוי' דאינו כלל ופרט וכלל משום דלא יצא הפרט מן הכלל ללמד על הכלל משום דיצאה לצורך עצמו ולא ללמד על הכלל. והמגפף והמנשק אינן מעשה. ונשתרבב תיבת והמשתחוה במקום והמנשק מההיא דבסמוך וצריך להיות מגפף ומנשק. ופריך מנין לאומר לו אלי אתה שחייב מיתה הא לא הוי מעשה ג"כ ר"א בשם רבנן דתמן נפק"ל מפסוק וישתחוו וגו' ויאמרו וגו' ופריך דילמא צריך זיבח וקיטור ואמירה כדכתיב קרא ואי דבקרא כתיב שלשה פעמים לו ע"כ להפסיק הענין דאי ס"ד דבעינן דעביד כולהון הכי מיבע"ל למיכתב וישתחוו ויזבחו ויאמרו אלה וגו' מזה הי' משמע דעביד כולהון בב"א ומדכתב לכל עבודה ועבודה תיבת לו הוא ע"כ לאפסוקי הענין למימר לך דכל אחד ואחד חשוב עבודה בפ"ע ע"ז מסיק לחזק קושיתו דאמר ר' יוסי לא בא הכתוב אלא להזכיר גנותן של ישראל בתיבת לו ולא להפסיק מעבודה לעבודה וישתחוו לו ולא לגבוה ויזבחו לו ולא לגבוה ויאמרו לו ולא לגבוה. אם כן קשה דילמא עד דעביד כולהו בהדדי ע"ז משני מיי כדון נאמר כאן אמירה ונאמר אמירה במסית מה אמירה האמורה במסית עשה בה. אמירה כמעשה אף אמירה אמורה כאן עשה אמירה כמעשה:

התיב ר' אבא בר זימנא קומי רבי זעירה והא כתיב כל אשר לו סנפיר וקשקשת וכל אשר וכו' מעתה אין כאן כלל ופרט אלא ריבוים אלא בגין דכתיב וי"ו בתמי' ר"ל דהא קי"ל התם גבי סנפיר וקשקשת דדרשינן בריבוי ומיעוט ורבוי משום דכתיב במים במים ב' פעמים כדאיתא בכמה מקומות תני דבי ר"י במים במים ב' פעמים הוי רבוי ומיעוט וריבוי א"כ ל"ל הוי"ו הא בלא הוי"ו הוי ג"כ רבוי ומיעוט ע"ז אמר רבי יוחנן בר מרייא כל הן דאנא משכח וי"ו אנא מחיק ליה בתמיה ר"ל א"כ תקשי לך על כמה מקומות ל"ל הוי"ו יתורים [כדכתב הרמב"ן ז"ל על פסוק ואיה וצבעון ואנא דיש כמה וויי"ן מיותרין מובא בנוי"י ז"ל. ע"ז משני ת"ר שמואל בר אבדומא תירוץ אחר הייתי אומר מה שבימים יהיו אסורין ומה שבגיגית ושבבורים יהו מותרין ת"ל וכל אשר במים ריבה ר"ל דבעינן עוד ריבוי ומיעוט לרבות אף שבגיגית ושבבורים דאי ממיעוט ורבוי קמא לא הייתי מרבה אלא חריצין ונעיצין כדאיתא במס' חולין דף ס"ו ע"א עיי"ש ע"כ כתב וי"ו להוסיף עוד רבוי ומיעוט לרבות מה שבגיגיות ושבבורין עיי' במס' חולין שם:

השתחוה לה מהו ר"ל אם חייב חטאת אם דמי לעקימת שפתיו מחלוקת ר"ע וחכמים או לא ר"י אמר הכל מודין בכפיפת קומה שהוא חייב. אפילו רבנן דפליגי עם ר"ע במגדף דעקימת שפתיו לא הוי מעשה מודו דבכפיפת קומה הוי מעשה. רשב"ל אמר במחלוקת מה בין המעלה והמוריד קומתו ומה בין המעלה והמוריד שפתותיו כצ"ל ותיבת ר"י אמר במחלוקת מיותר וטעות דמוכח הוא. אר"ז קריא מסייע לרשב"ל תורה אחת י"ל לעושה בשגגה אין לי אלא דבר שהיא מעשה המגדף והמשתחוה שאינן מעשה מנין ר"ל מנין לן לרבוי בכלל מעשה מגדף ומשתחוה כיון דבעינן מעשה גמור מנין לקצת מעשה מעשה זוטי כדאיתא בבבלי עיי' בתוס' ז"ל במס' סנהדרין דף ס"ה ע"א ד"ה מאן:

הלכה י

תני העבירו ברגלו פטור ר"א בר"ש מחייב חסר כאן בהעתקת התוספתא ואינו מביא אך ר"פ כדרך הירושלמי ע"פ רוב בסדר הזה. וגי' התוספתא מובא בהפ"מ ז"ל. ופריך הגמ' והוא שהעביר עצמו לא ברגליו הוא עובר בתמי' מפני שהעביר א"ע אבל אם הי' מושך בנו כצ"ל ומעבירו חייב הוא הכל מן הקושיא דהיכי קתני הוא שהעביר א"ע פטור והא האיך הוא עובר את עצמו הוא ע"כ ברגליו עובר א"ע ומשמע דכל עיקר פטור הוא משום דהעביר א"ע אבל בנו כה"ג חייב והא הוא העביר את עצמו ע"כ דהעביר ברגליו. והאיך הוא חייב בבנו כה"ג הא העביר ברגליו בלא"ה פטור זה קשה להת"ק. ועוד מסיק להקשות מה היא דאמר ר"א בר"ש העבירו ברגלו פטור ר"ל דהאיך ס"ל לר"א בר"ש דהעבירו ברגלו פטור כיון דחייב בהעביר את עצמו ובעצמו לא משכח"ל אלא בהעבירו

ברגלו ועל הת"ק קשה ממושך בנו ומעבירו. ועל ר"א בר"ש קשה מהעביר א"ע ומשני דהעבירי' מזקר ר"ל בקפיצה א"כ משכח"ל בהעביר א"ע במזקר:

רבב"ח בעי קומי ר"ז מסר ולא העביר תפלוגתא דחזקיה ור"י דאיתפלגון גנב ולא מכר כצ"ל. גבי גונב נפש וכן הגי' הנו"י ז"ל וכן הוא האמת דחזקיה ס"ל דחייב הגם דכתיב וגונב נפש ומכרו דחייב מיתה אבל אם לא מכרו ס"ל לחזקי' דעובר בל"ת ר"י אמר פטור ופלוגתתן היא במס' סנהדרין דף פ"ו ע"ש. וכן ה"נ גבי מזרעך ל"ת להעביר למולך ע"כ במסר ולא העביר הוי כמו גנב ולא מכר דהתם הגניבה בשביל מכירה והכא המסירה להעביר. וע"כ במסר ולא העביר הוי כמו גנב ולא מכר:

אר"ז בשאין עבודתה לכן אבל אם היתה עבודתה לכן פטור א"ר הילא אפילו עבודתה לכן חייב שתים עד סוף הסוגיא. עמלתי להבין הסוגיא הזאת ואחר העיון גדול נראה לפענ"ד שטעות הדפוס דמוכח יש כאן ונתחלף כאן. וכן צריך לומר אר"ז בהיתה עבודתה לכן אבל אם לא היתה עבודת' לכן פטור [וכך מובן שכן הוא'. א"ר הילא אפילו אין עבודתה לכן חייב שתים וה"פ עפ"מ דגרסינן במסכת סנהדרין דף ס"ד ע"א אחד למולך ואחד לשאר עכו"ם הוא חייב ר"א בר"ש אומר למולך חייב שלא למולך פטור ותלי שם הגמ' דפליגי אם מולך עכו"ם היא או לאו דת"ק סבר דעכו"ם היא ולא איצטריך לאזהורי עלה לגופה דהא בגופה כדרכה היא אלא תנהו ענין לעכו"ם דשלא כדרכה. אבל ר"א בר"ש סבר דבשאר עכו"ם פטור דשלא כדרכה היא ואינו חייב אלא במולך. והא דאצטריך קרא גבי מולך משום דלאו עכו"ם היא ואיצטריך קרא. עי' שם בפירש רש"י ז"ל. דס"ל לר"ז דבשאין עבודתה לכן בשאר עכו"ם פטור אפילו לת"ק ופלוגתתן היא בשעבודתן בכך וס"ל לת"ק דחייב ור"א בר"ש פוטר הגם דעבודתה בכך מ"מ פטור בשאר עכו"ם מדאיצטרך קרא גבי מולך. מכלל דבשאר עכו"ם פטור אבל ת"ק ס"ל דמוליך לאו עכו"ם היא אבל באין עבודתה לכך לכו"ע פטור. אבל ר"ה ס"ל דהת"ק מחייב אפילו באין עבודתה לכך מדאיצטרך קרא במולך דעכו"ם היא אם אינו ענין לכדרכה תנהו ענין לשאר עכו"ם. ור"א בר"ש פוטר אבל בעבודתן לכך לכו"ע חייב על זה קאמר מתניתא מסייעא לר"ה רש"א כגי' הפ"מ ז"ל. מולך בכלל עכו"ם הוא ויצא לידון להקל עליו שאינו חייב אלא על יוצאי יריכו וכדמסיק ר' תנחום בר ירמיה דע"כ ר"א בר"ש היא בשיטת אביו וע"כ דהיא טעמא דר"א בר"ש לפיכך פוטר בשאר עכ"ם בשאין עבודתה בכך ולא אמרינן דאם אינו ענין במולך דבכדרכה תנהו ענין לשאר עכו"ם שלא בכדרכה משום דאצטריך לי' למולך גופו להקל עליו דאינו חייב אלא על יוצאי יריכו ולפ"ז ל"ל כר"ז דר"א בר"ש פוטר אפילו בדרכה לכך מדאיצטרך קרא במולך. ז"א דר"א בר"ש ע"כ בשיטת אביו וע"כ

איצטריך לקרא דמולך להקל עליו דאינו אלא ביוצאי יריכו ע"ז קאמר אמר ר"פ קומי ר"י בשם ר"ח היתה עבודתה בבנים ובנות כו' חייב שתים דהוי עבודתה בכך והוי ר"ז חדי בה סבר מימר דהוא בשיטת ר"ה רבי' ועל דר"א בר"ש איתאמרת. דכיון דעבודתן לכן אפילו ר"א בר"ש מודה וכשיטת ר"ה ע"ז אמר לי' ומה בידך ועל דרבנן איתאמרת באם עבודתן לכן אז מחייב רבנן ור"ח קאי אליבא דרבנן אבל ר"א בר"ש פוטר אפילו עבודתן לכך כשיטת ר"ז:

הלכה יא

ונתנו שלשים ושבע צ"ל ותשע כריתות בתורה ר"ל לענין שבת וכדמסיק ר"י בר"ב ומפרש כיצד שאם עשה כולן בזדון שבת ושגגת מלאכות כצ"ל שהוא חייב על כאו"א ונשאר בקושיא:

מ"ט דר"מ נער חסר כתיב בפרשה. תמן תנינן הבא על נערה מאורסה כו' מ"ט דרבנן נער חסר כתיב בפרשה מה מקיים ר"מ נער. כן מגי' הק"ע ז"ל ומוכרח הוא מאוד ודוק: **רבי אבוה אמר בשם רשב"ל נערה אחת שלימה כתיב בפרשה לימדה על כל הפרשה שהיא גדולה**. פי' דהיא במוציא שם רע כתיב נערה מלא הרי זה בא ללמד על כל הפרשה דבעינן נערה שלימה ורבנן ס"ל דלא בא ללמד על כל הפרשה כולה. אלא מלמד על עצמו דכאן בעינן נערה שלימה דוקא. ע"ז מתיב ר"מ לרבנן הרי המוציא ש"ר הרי כתיב בו נער והיא גדולה דאין הקטנה נסקלת כלומר דאפילו אי כתיב בו נער נמי ע"כ היא גדולה דאין הקטנה נסקלת [והוי כההיא דאיתא בבבלי דף מ"ד ע"ב טעמא דכתיב בי' נערה. הא לא"ה אפילו קטנה במשמע והא כתיב ואם אמת הי' הדבר הזה לא נמצאו בתולים לנערה והוציאו את הנערה אל פתח בית אביה וגו' וקטנה לאו בת עונשין היא] א"כ ע"כ דלא לעצמה כתיב נערה מלא אלא ללמד על כל הפרשה מה עבדין לה רבנן א"ר אבון תיפתר שבא עליה דרך זכרות פי' דלעולם לא ללמד על הפרשה כולה אתא אלא לגופי' הוא דאתא שבא עלי' דרך זכרות והילכך כתב נערה מלא דהירושלמי לטעמי' אזל דס"ל בפ"ק ה"ג דקטן אינו עושה בעולה שלא כדרכה ועיי' לעיל שם בדברינו ופשוט דכמו דנתמעט קטן מבעולה שלא כדרכה ה"נ קטנה אינה עושה בעולה שלא כדרכה. וע"ז קאמר ר' אבין תיפתר שבא עלי' שלא כדרכה דרך זכרות דהיא שלא כדרכה ונתמעט קטנה מזה ע"כ כתיב נערה מלא דאי הוי כתיב חסר אף דידעינן דמיירי בגדולה אבל לא הוי ידעינן באיזה ביאה בא עליה אם בכדרכה או בלא כדרכה והו"א דאף בבא על הגדולה היא דוקא ביאת קטנה כלומר כדרכה דבקטנה ליכא ביאה אחרת רק ביאה כדרכה ואף דע"כ גופה צריך להיות גדולה דאי לא"ה לאו בת סקילה היא אבל הביאה

יכול להיות דדווקא ביאה דקטנה דהיא כדרכה ע"כ כתיב נערה מלא לאורוי דאף בבא ביאה של גדולה נמי כן ודוק:

פרק ח

הלכה ד

אמר ר' יוחנן ואפילו אין אמו ראויה לאביו פי' דר' יוחנן מקשה הא דמחדש ר' יהודא אם לא היתה אמו ראויה לאביו לא נעשה בסו"מ אלא בעינן שתהא ראויה לאביו א"כ לפ"ז קשה כיון דיש להאמו אישות אצל אביו א"כ מה שקנתה אשה קנה בעלה. אבל לא נוכל להקשות כן דילמא ר' יהודה לא ס"ל כר"י בר"י דבעינן שיגנוב משל אביו ומשל אמו ור"י בר"י לא ס"ל כר' יהודא דבעינן שיהא אמו ראוי לאישות. ע"ז מקדים ר' יוחנן ומקשה ואפילו אין אמו ראוי' לאביו ר"ל דאפילו מאן דפליג על ר' יהודא היא דר' יהודא מחדש אם לא היתה אמו ראוי' לאישות אינו נעשה בסו"מ משמע דלמאן דפליג עליו ס"ל דלא בעינן ראוי' לאישות דווקא אלא אפילו אינה ראוי' לאישות ג"כ הוי בסו"מ וכ"ש בראוי' לאישות. ע"ז קשה וכל מה שיש לאמו לא משל אביו הם ולפיכך מקשה הגמ' לבתר המשנה הזאת ולא בה"ג בההיא דר"י בר"י משום דהתם מצי לשנוי דבאמו אינו ראוי' לאישות דווקא נעשה בסו"מ אבל במשנה הזאת דמחדש ר' יהודא בלשון הזה אם לא היתה אמו ראוי' לאביו אינו נעשה בסו"מ משמע מזה דלהת"ק אפילו אם לא היתה ראוי' לאביו דאי ס"ד דלהת"ק בהיתה ראוי' לאביו א"נ בסו"מ הכי מיבעיא לר"י למימר דעד שתהא אמו ראוי' לאביו דבזה עיקר הפלוגתא שלו על הת"ק. ומדנקט לשון זה אם לא היתה אמו ראוי' לאביו א"נ בסו"מ משמע דבזה פליג את"ק דהת"ק ס"ל אפילו בא"ר לאביו. ואתא ר"י למימר דבא"ר לאביו אינו נעשה בסו"מ כמו בכ"מ. ולדוגמא רי"א אם לא היתה נבילה מע"ש אסורה משמע מזה דלהת"ק אפילו לא היתה נבילה מע"ש:

הלכה ו

ולא מתניתא היא שבעלה א"ר להשקותה פירש כמו שיכול למחול ההשקאה כן נמי יכול למחול הקנוי. ומשני סברין מימר עד שלא נכתבה המגילה אתא מימר ואפילו משנכתבה המגילה:

פרק ט

הלכה א

תמן תנינן נושאין על האנוסה כיני מתניתא נושאין אחר האנוסה ואחר המפותה אנס אשה מותר באמה פיתה אשה מותר בבתה האונס והמפתה על הנשואה חייב א"ר יוחנן דרך נישואין שנו נשא אשה ואח"כ אנס את אמה כו'. פי' משום דבמתניתן גרסינן נושאין על האנוסה ועל המפותה בלשון על וכן בסיפא נקט גם כן בלשון על האונס והמפתה על הנשואה והיכי משכח"ל לשון על דלשון על מורה דעדיין הוא נושא את אשתו ואח"כ אנס את בתה עליה כמו מלשון נושא אשה על אשתו פי' דמחזיק עדיין את אשתו ונושא אחרת עלי'. וא"כ בשלמא בסיפא שפיר שייך הלשון דעל כלומר דאנס ופיתה על אשתו בשעה שעדיין נושא ומחזיק את אשתו אנס בתה עלי' משא"כ ברישא לשון על האנוסה ועל המפותה קשה דמשמע דאנוסה ומפותה אשתו היא ונשא בתה עלי' בתמי' והאיך שייך לשון על הא אנס אותה פעם אחת או כמה פעמים ואחר האונס והפתוי הרי היא כנכרית אצלו והאיך שייך לשון על דנשא בתה או אמה עלי'. וע"כ אמר כיני מתניתא נושאין אחר האנוסה ואחר המפותה לא בלשון על אלא בלשון אחר פי' אנס אשה נושא אח"כ אמה וכדמסיק אנס אשה מותר באמה פיתה אשה מותר בבתה האונס והמפתה על הנשואה חייב. פי' אבל בסיפא גרסי' שפיר על וס"ל דדווקא על אז חייב אבל לאחר שמתה אשתו אינו חייב שריפה על אמה או על בתה וכמו שמבואר בסוף הסוגיא דס"ל דדווקא כשאנס או פיתה על אשתו בחיי אשתו אבל אם מתה או נתגרשה אשתו אז אינו חייב שריפה על אמה. וע"ז קאמר ר' יוחנן דאינו כן דעל דתני במתניתן לאו דוקא וכיני מתניתא למתניתא בסיפא כמו דכיני למתניתא ברישא כדמסיק נשא אשה ואח"כ אנס את אמה חייב נשא אשה ואח"כ פיתה את בתה חייב פי' לא תימר דאינו חייב אלא כשאנס ופיתה על אשתו ז"א דאפילו לאח"כ נמי חייב דאפילו לא אנס ופיתה על אשתו אלא נשא אשה ואח"כ אנס את אמה ולא עלי' נמי חייב והא דקתני על הנשואה פי' דרך נישואין שלו והנפ"מ בין רישא לסיפא היא דברישא נושא על האנוסה ובסיפא אנס על הנשואה. ועל דרישא ועל דסיפא חדא היא דפירושו לאח"כ ותיבת על האנוסה ועל המפותה או על הנשואה הוא לאו דתיבת על מורה דעדיין היא אנוסה ועדיין היא נשואה אלא כונת על הוא מורה על איזה דרך הוי לי' בהאשה על דרך אונס ופתוי או על דרך נישואין. ובזה יתבאר הא דגרסינן בסמוך כתיב ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זימה הוא. בכולהון כתיב שכיבה וכאן כתיב לקיחה ללמדך לעולם אינו חייב על השני' עד שתהא הראשונה זקוקה לו פי' דתהא עדיין לקוחה לו האשה ואז חייב שריפה כשפיתה

את אמה אבל אם מתה או נתגרשה אז פטור משריפה [עיי' במס' סנהדרין דף ע"ו גבי חמותו לאחר מיתת אשתו דאינו בשריפה ושם יליף מאותו ואתהן והכא יליף ממה דמפיק מלשון שכיבה ללשון לקיחה דללמדך בא דאינו חייב רק דווקא כשהיא לקוחה אבל כשאינה זקוקה לו אפילו שהיא בחיים כגון נתגרשה נמי אינו חייב] ופריך או אינו אלא דרך נישואין פי' לאו דלשון לקיחה מורה דאינו חייב עד שתהא עדיין לקוחה ז"א דמנ"ל דצריך דתהיה עדיין לקוחה דילמא א"צ אלא דתהי' דרך נישואין ואי כתב איש אשר ישכב את אשה ואת אמה וגו' הוא"מ דאפי' דרך שכיבה כגון שפיתה את אשה ואחר כך פיתה אמה חייב. ע"כ כתב אשר יקח ללמדך דאינו חייב אלא כשנשא הראשונה דרך נישואין ולא כשפיתה. אבל מנ"ל דצריכה להיות עדיין זקוקה לו. ז"א אלא דהעיקר בא ללמדינו דאינו חייב אלא א"כ הראשונה היתה בדרך נישואין ואפילו כשמתה או גירשה אחר כך חייב ג"כ [ופי' דרך נישואין כמו דרך נישואין דגרסינן ברישא] ע"ז משני דז"א דללמדך דצריכה הראשונ' להיות בדרך נישואין לא צריך לאשמועינן כיון דהכתוב כתיב בפ' עריות וכבר למדנו שאין קידושין בעריות לעיל בפ' י' ה"ה ילפינן דבפרשת עריות לא תפסי קידושין. וע"כ אינה נכתב בפ' עריות אלא א"כ לא תפסי בה קידושין ולא משכח"ל קידושין בעריות לעולם. וזה כבר למדנו וא"כ למה לן לשון קיחה ללמדך דאינו חייב עד שתהי' הראשונה בדרך נישואין ולא בדרך פתוי דבל"ז הא"מ דאפילו אם פיתה אשה ואח"כ אמה הוי ערוה וחייב דז"א דהאיך הוי אמינא כן. דזה הוי ערוה וא"כ יהי' ערוה בפ' עריות והי' בה תפיסת קידושין וזה אי אפשר דכבר למדנו שאין קידושין בעריות וע"כ כיון דנכתב בפ' עריות ממילא ידעינן דע"כ הראשונה בדרך נישואין וע"כ הוי השני' ערוה דאין קידושין תופסין בה וא"כ ל"ל דלשון קיחה בא ללמד לן דהראשונה היא בדרך נישואין דז"א דכבר למדנו שבעריות אין קידושין דאין תפסי קידושין והוי ערוה וממילא בע"כ הוי הראשונה בדרך נישואין דאל"כ הי' קידושין בעריות אלא ע"כ דלשון קיחה בא ללמד שתהא עדיין וצריכה הראשונה להיות זקוקה לו. ופריך והא כתיב לא יקח איש את אשת אביו פי' גם שם קשה למה כתיב בלשון לקיחה ולא בלשון שכיבה ומה בא ללמדינו שם בלשון לקיחה ולמה לא כתב שם שכיבה. ומשני בא להודיעך שהי' מותר בה עד שלא נישאת לאביו. פי' דבל"ז הא"מ דאינו אסור רק בשנולד לאחר שנשא אביו אשה אבל אם אביו נשאה אח"כ כיון שהיה מותר בה מתחלה מותר אח"כ ולא דמי לדודתו וכלתו דכתיב לשון שכיבה דהתם ליכא למטעי משא"כ כאן וכן מסיק על אשת אחיו דה"א דהיתה מעולם אשת אחיו. וכן גבי אחות אשה הא"מ דהיתה מעולם

אחות אשתו ונולדה אחר שנשא אשתו על כן קמשמע לן לשון לקיחה ללמדך שהי' לו בה ליקוחין מתחלה:

שמע כולהון וכו' אמתני' דר"פ הנשרפין קאי כל השנויה שם שהן בשריפה יליף מהאי קרא מגז"ש וכיון דילפי' לעריות בגז"ש שוין לכל הדברים לבד מה שמפורש בקרא דאינן שוין בהם וילפינן נמי מחמותו דבעינן דרך נישואין כדמסיק. ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה לא תקח לגלות ערותה שארה הנה זמה היא וכתיב איש אשר יקח את אשה ואת אמה זמה היא אתיא זמה זמה לגז"ש. מה למטה ג' דורות בתה ובת בנה ובת בתה. אף למעלה שלשה דורות חמותו ואם חמותו ואם חמיו אסורות. מה למטה בתה ובת בתה בל"ת דכתיב לא תקח מה למעלה חמותו אינו אלא דרך נישואין כדקאמרינן לעיל דכתיב גבה לשון לקיחה ללמדך שאינו חייב עד שתהא הראשונה זקוקה לו א"נ דרך אונסין לא מיקריא חמותו אף למטן אשה ובתה דווקא דרך נישואין וה"ה בת בתה ובת בנה. מה למעלן חמותו בשריפה דכתיב איש אשר יקח את אשה ואת אמה באש ישרופו אותו ואתהן. אף למטן בתה ובת בנה ובת בתה בשריפה. מה למטן עשה בת זכר כבת נקבה בת בנה ובת בתה שוין. ל"א מה למטן בת בנו ובת בתו אסורין כבת בנה ובת בתה אף למעלה עשה אם חמיו כאם חמותו ל"א אף למעלה עשה אם אמו כאם אמה. ה"ג וכדר"מ דרבי מאיר אומר גז"ש במקום שבאתה דור שלישי שלמעלה מנין שהוא בשריפה וכרבנן דאינון אמרין גזירה שוה כאמור בה דור שלישי שלמעלה מנין שהוא בל"ת בין כרבנן בין כרבי מאיר דור שלישי שלמטן מנין שהיא בשריפה. וה"פ לר"מ דאמר גז"ש במקום שכתוב כלומר דון מינה ומינה פי' לכל דבריה נלמוד ממנה מאחר שעיקרו של דבר למדנו מחבירו אף לכל דבריה נלמוד ממנה קשיא אחרי שבאת ללמוד דור שלישי למעלה מלמטה ולמטה אינה אלא בלא תעשה דהא לא כתיב שרפה למטה א"כ אף למעלה לא יהא אלא בלא תעשה אף על גב דגבי חמותו שהיא למעלה כתיב שריפה מ"מ אם חמותו דילפינן מבת בתה תהא כאמור בבת בתה עצמה שהיא בלא תעשה. ולרבנן דאמרי גז"ש כאמור בה והיינו דון מינה ואוקי באתרה פי' עיקר הדבר למדין מחבירו אבל לשאר דבריו שאתה מוצא דינו מפורש ואתה יכול ללמוד מיניה וביה דבר מדבר ואינך צריך ללמדו מחבירו העמידנו במקומו ואל תשווהו לחבירו קשיא דור שלישי שלמעלה מנין שהיא בל"ת דנימא שלא יהא אלא בשריפה האמור למעלה בחמותו. ובין לרבי מאיר ובין לרבנן קשיא דור שלישי שלמטה מנין שהוא בשריפה דלר"מ דאמר דון מינה ומינה דור ג' למעלה איני יודע שהיא אסור אלא מדור שלישי שלמטה וכיון דגבי דור שלישי למטה כתיב ל"ת אף למעלה בל"ת אע"ג

דכתיב שריפה למעלה לא מהני כיון דדנין מינה ומינה כדפרישי' ולרבנן אף דילפינן למטה מלמעלה מ"מ כיון דגז"ש כאמור בה א"כ לא ילפינן מלמעלה אלא דור שני שיהא בשריפה אבל דור שלישי הרי הוא כאמור בו בלא תעשה ופירוש זה מבורר ומנופה והבן. ומשני כיון דאייתר לן זמה לגז"ש כאילו נכתב למעלה גם כל מה שנכתב למטה. ולמטה כל מה שנכתב למעלה כלומר כאלו נכתב שרפה ולא תעשה למעלה ולמטה. עד כדון עד כאן לא שמעינן מקרא אלא בת בתו מאשתו הנשואה דכתיב ערות אשה ובתה ובת בתה ובת בנה לא תגלה ומשמע בין שילדתו לך בין שילדתו לאיש אחר והאי קרא בנשואין איירי כדילפינן בגז"ש דזמה. בת בתו מן אניסתו מנין שהיא אסורה לו ומשני כתיב ערות בת בנך וגו' מה אנן קיימין. במאי איירי האי קרא אי בנשואין למה לי הא כתובת את בת בנה וגו'. ופריך עד כדון עד כאן לא שמענו אלא דבת בנו ובת בתו מאנוסתו באזהרה דכתיב ערות בת בנך וגו' לא תגלה. לעונש שריפה מנין. הנה מהנה זמה מזמה מעיקרא מייתינן לה בהנה הנה והדר בזמה זמה כתיב הכא ערות בת בנך וגו' כי ערותך הנה וכתיב ערות אשה ובתה וגו' שארה הנה זמה היא מה להלן זמה עמו אף כאן זמה עמו יבמה דאייתינן זמה לשאר דידי' ילפינן בה שריפה נאמר כאן זמה ונאמר להלן באשה ואמה באש ישרופו זמה מה להלן שריפה אף כאן שריפה. ופריך עד כדון הניחא לר"ע דיליף למד מלמד כלומר דבר הלמד בגז"ש חוזר ומלמד בגז"ש אלא לר"י דל"ל למד מלמד קשיא בת בתו מאנוסתו מנ"ל שהיא בשריפה ופלוגתייהו דר"י ור"ע מפורשת בירושלמי קידושין פ"ק ה"ב ומשני תני ר"י יליף הנה דכתיב בבת בתו מאנוסתו מאתהן דכתיב באשה ותמה דכתיב באש ישרפו אותו ואתהן דר"י דורש אותו ואת אחת מהן שכן בלשון יוני קורין לאחת הונא כן היא בבבלי סנהדרין דף ע"ו וה"נ כאילו כתיב בהו הנה. בתו מאנוסתו מנין דבקרא דערות בת בנך דאוקימנא באונסין לא כתיב בתו. לא כ"ש על באו ואין זה עונש מן הדין אלא גילוי מילתא בעלמא דהא בת בתו מקורבה דבתי אתיא מיהו בסוגיין לא משמע כן. בת בתו מן הנשואין בא על בת בתו מן הנשואין ועל בת בתו מן האונסין בהעלם אחת א"נ שהיא בת בתו מן האונסין כגון שאנס אשה והולידה בת ואח"כ נשא אנוסתו מהו מי אמרי' הואיל ומשני לאווין אתיין חייב שתים או דילמא כיון דשם אחד הן אינו חייב אלא אחת. כל שם בת בת אחת היא ואינו חייב אלא אחת. ה"ג הבא על אשה שנשא בתה ובת בתה ובת בנה חייב עליה משום אשה ובתה ובת בתה ובת בנה שלש חטאות או דילמא כולן שם אחד הן אשה ובתה כולהון משום זמה הכתוב עשאן לכולן אחת דכתיב ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה לא תקח לגלות ערותה שארה הנה זמה היא ללמד שכולן זמה אחת

הן ואינו חייב אלא אחת אם בא על כולן בביאה אחת כאיבעיא דידהו. למה לא נאמר שיהא חייב לפחות שתים ודאי בת בתה ובת בנה שם אחד היא דבלאו אחד נאמרו אבל בתה ובת בתה שני לאוין הן דכתיב ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה לא תקח וה"ג בתך לא תגלה בת בתך לא תקח. ה"ג אלו הוה כתיב ערות אשה ובת בתה לא תקח הוינן אומרים דחלוקין בלאוין. אבל השתא דרישא דקרא גם אבת בתה דסיפא קאי כמאן דאינן חלוקין בלאוין דלא הדרי קרא אלא אשה. ל"א אפשר לקיים הגירסא שלפנינו וה"פ אילו הוה כתיב בתרוויהו לא תגלה היינו אומרים שחלוקין בלאוין אבל השתא דכתיב לא תגלה ולא תקח איצטריך תרוויהו ללמד דאינו חייב דרך אונסין אלא בעינן שתהא הראשונה זקוקה לו כדאמרי' לעיל בסוגיין והראשון נראה. לאוין חולקין כריתות. אף אם לא נאמר בשניהן אלא כרת אחד כיון שנאמר לאו על כל אחד בפ"ע אם עשאן לשני דברים אלו בהעלם אחד חייב שני חטאות. מה טעמא כלומר מנ"ל וכתיב איש אשר ירקח כמהו ואשר יתן ממנו על זר ונכרת הרי כרת אחד לשניהן ותנן ריש כריתות שלשים ושש כריתות וקחשיב נמי מפטם וסך שמן המשחה לשנים וא"ר יוחנן מנינא למה לי לומר שאם עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת ש"מ דלאוין מחלקין ובבבלי כריתות דף ג' דייק ליה בענין אחר. ופריך וכר"י דאמר מזהירין מן הדין אבל אין עונשין מן הדין בתו מאנוסתו מנ"ל שהיא בשריפה דליכא למילף עונש שרפה מק"ו דבת בתו. ומשני ואתיא הא דר"י כהא דתני חזקי' ובת כהן כ' תחל לזנות. ר"ל למכתב ומה ת"ל ובת איש כהן. ה"ג להביא הבא על בתו מן האונסין שתהא בשריפה. וה"פ ובת איש מאנוסתו שאינה בת אשתו כי תחל לזנות את אביה כלומר שזנתה עם אביה באש תשרף אפי' לאזהרה כלומר ולא תקשי לך. עונש שמענו אזהרה מנין דאפי' לאזהרה מצינן למילף לבתו מאנוסתו. אל תחלל את בתך להזנותה כלומר אתה בעצמך אל תחלל את בתך בזנות. ומ"ט דר"י דמתנית' דאוסר באנוסת אביו. מה מקיימין וכו' ורבנן האי כנף אביו מאי עבדי לי'. ומשני תמן בבבלי אמרו תירוץ לקושיא זאת ולא ידעו מי אמרו. כנף הסמוכה לאביו ואיזהו זו אשת אב. ופריך בלא כך אפי' לא נאמר ולא יגלה כנף אביו מי לא הי' חייב עליה משום אשת אב וקרא למה לי להתרייא שאם התרו העדים למי שבא על אשת אביו משום כנף אביו הוי התראה וחייב עליה. מודה ר"י במכות. הבא על אנוסת או מפותת אביו שאינו לוקה מודה ר"י בקרבן אם. בא עליה בשוגג שאינו מביא קרבן. ה"ג מודה ר"י בשאר כל העריות שהוא מותר. וה"פ אם אנס אשה מותרת להנשא לאחיו שאם קידשה לאנוסת אביו שתופסין בה קידושין שאינה אלא חייבי לאוין וצריכה הימנו גט. מהו שיהא הולד ממזר כר"י אם בא על אנוסת אביו

והוליד ממנה מי הוה הולד ממזר דהא סמוך ללא יגלה כתיב לא יבא ממזר או לא. לא יבא פצוע דכא הפסיק הענין בין לא יגלה כנף אביו ובין לא יבא ממזר להודיעך דמכנף אביו דהיינו אנוסת אביו לא הוי ממזר ופריך הפסוק הענין לאשת אב. נימא נמי דהפסוק קרא לא יבא פצוע דכא אף לענין אשת אב דכתיב לפני לא יגלה כנף אביו ולעיל ס"פ החולץ אריב"ח כל התנאים השנויי' שם במשנתינו ופליגי איזהו ממזר כולהו למדו מקרא לא יקח איש את אשת אביו וסמיך לי' לא יבא ממזר. בכלל כל העריות היתה דכתיב ונכרתו הנפשות העושות ויצאה אשת אב מן הכלל דכתיב לא יקח איש את אשת אביו וסמיך לי' ולא יבא ממזר. ופריך ותצא אשת אב וכו' כי היכי דקאמרת דיצאת אשת אב ללמד על כל העריות לממזר. ה"נ נימא שיצאת אנוסה דהיינו לא יגלה ללמד על כל אנוסין שבעריות לאיסורא ולעיל אמרינן מודה ר"י בשאר כל העריות. א"ל בשלמא אשת אב היתה בכלל כל העריות דכתיב ונכרתו הנפשות העושות שבו נכללו כל העריות כולן ושפיר דנון אותו בדבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל אבל אונסין מעולם לא נכללו במקום אחד דלהוי אנוסת אביו יוצא מן הכלל. ופריך ותצא אשת אב ותלמוד על אנוסת אביו הא מיהת אשת אב ממש הוי בכלל ואנוסת אביו נמי אשת אביו היא אלא שאין חייבין עליה מיתה כנשואה מ"מ ה"ל דבר שהי' בכלל. א"ל אם היא אשת אב אינה אנוסה כלומר אין אנוסה בכלל אשת אב דאנוסתו מיקרי ולא אשתו ושני שמות הן ואין לדון אנוסה בדבר שהי' בכלל שלא נכללה מעולם כן פי' הק"ע ז"ל במס' יבמות הסוגיא הזאת:

פרק י

הלכה ז

ריב"ח בעי שיער נשים הצדקניות שבתוכה מהו נשמעיני' מן הדא ר"ש אומר בהמתה לא בכורות כו' לא כסף הקדש כו' אלמא דלא ממעטינן אלא של הקדש אבל לא שיער נשים צדקניות:

קדשי עיר הנדחת. ר"י אומר אין מועלין בהם משום דס"ל דהוי כבהמת עיר הנדחת דלח נתמעט שלל שמים אלא כסף הקדש וכסף מעשר דחזי להקדש משא"כ קרבן זבח דלת חזי להקדש משום זבח רשעים תועבה. ע"כ הוי בכלל עיר הנדחת ולא הוי כקדשים פסולין ואין עליהן דין דפסולי המוקדשין אלא דין דעיר הנדחת ע"כ אין מועלין בהם ורשב"ל ס"ל דאין עליהון דין דעהנ"ד דאיקרי בהמת שמים ולא בהמתך ולא קרינן בהו את כל בהמתן לפי חרב אלא מאיסותא הוא להקריב קרבנות של רשעים הללו שהודחו

הילכך כונסין אותן לכיפה וימחו כדאיתא בפירש"י ז"ל במס' סנהדרין דף קי"ב ע"ב עיי"ש ע"ז פריך ר"י לרשב"ל לדידך א"כ איכא שש חטאות מיתות בשלמא לדידי הוי בכלל עיר הנדחת דבחרב אבל לדידך א"כ תמות בכיפה א"כ איכא שש חטאות מיתות כגון של עיר הנדחת דכונסין אותה לכיפה אפילו קודם שנהרגו הבעלים דלא תלי מיתתה משום חטאת שמתו בעלי' אלא משום דהוי בהמת עהנ"ד ומשני משום דבעה"ד איכא נמי עולה ע"ז מסיק ר"ה בשם רשב"ל לפיכך מועלין בהן משום דלא גרע מקדשי מומר לעכו"ם דחל עלה הקדש:

נשלם מסכתא סנהדרין בסייעתא דשמיא: